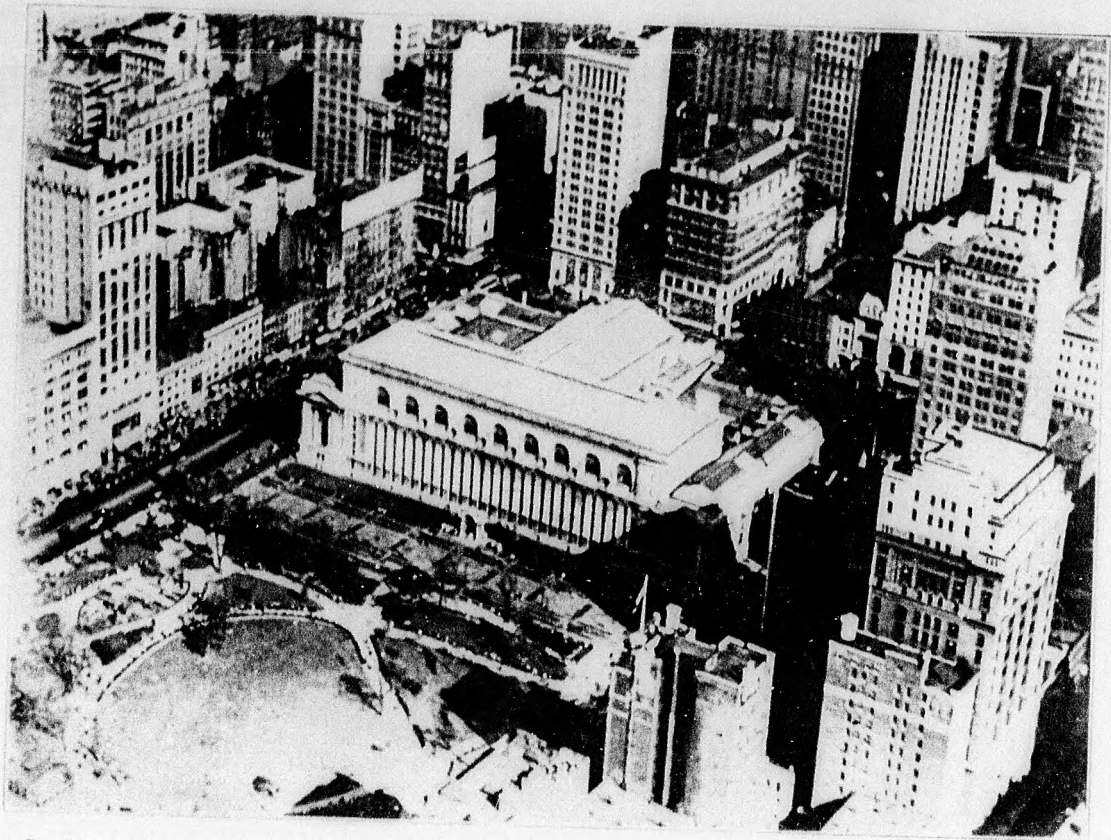

Moholy-Nagy: Uvegarchitektura

AKTÍVIA FOAÓIRAT

Dupla 8000 K

Repülőfelvétel New Yorkról

Verlag Wasmuth, A. G. Berlin

MÉRLEG ÉS TOVÁBB

A MA hét év előtti elindulása óta világháború, forradalom, ellenforradalom van mögöttünk s most két évi emigrációnk után még mindig kergetetten és vérünk nyugtalanságával felten számvetést csinálunk önmagunkban a világ előtt — a művészetért, mint az ember legteljesebb életformájaért. Azért a formaért, ami százszázalékig egy a mi jelenlévő, az igénytelen-ség sablonjaiba beletörni nem akaró emberiségünkkel s ami nélkül elvesztenénk életünk arány-lagos tisztaságát, alkotó karakterünket. Számvetést csinálunk ugyanolyan józan ésszel, mint a jó kereskedő, a mérleg egyik serpenyőjébe tesszük magunkat, az alkotó egyedeket, a másikba pedig a fogyasztó tömeget az ő vaksi és rubrikáseszi kritikusaival, akik mikor mi azt mondtuk vörös, ők a legjobb esetben is csak pirosat motyogtak s ha mi most azt mondjuk bíbor, ők vak-ságuk teljes szépségével a vörösre esküdnek. Iszapos, nehezen letörülhető kerékkötői ők az előbbre mozgó akaratnak s néha-napján számolni kell velük, mert nagy az ő erejük a termék-tenségben.

Valaki felszaggatta előttünk a célirányos síneket s ma keresztutnál állunk.

Látjuk, abban a zürzavarban, amit a világháború és a be nem teljesedett forradalmak hagytak ránk, nem alaptalan félelemmel vagy nekiszánt elkeseredéssel kérdezi a mai ember: Merre? Hová? A zuduló hullámok völgybe hajoltak s egy küzdelmes fölfelé tolokodás után, szinte máról-holnapra ketté szakadt a végtelen menet s anélkül, hogy politikával vagy gazdasági átszerveződéssel segíteni lehetne rajta: lett forradalomelőtti és forradalom utáni ember.

Az egyik fél jámbor pacifizmusában vagy magára erőltetett sükettségében, vakságában átremegte a forradalmat s most, mint az egyetlen lehetőség után valami örökölt gesztussal, át

nem élt, le nem értékelt romantikával kiabál a forradalom után. Kollektivitás, etika és egyéb öblös jelszavak puffognak ki a szájukból, úgy mintha az utóbbi három-négy év alatt semmi különösebb nem történt volna a föltörekvő emberrel. S valóban velük semmi sem történt azon kívül, hogy a háboru utáni pacifizmusuk átszépült forradalom utáni humanizmussá. Lelkileg ők a forradalom előtti időket élik s részükre a reakció árnyékában elkövetett „bátor gesztus“ rózsaszínű szentgyörgyködés nem is jelentett kompromisszumot. Kiáltanak, de hangjuk kong az élettellelenségtől.

A másik típus, egész emberi életével átszenvedte a világháborut, mint egyetlen megváltó lehetőségre tért át, a forradalom útjára s mindaz, amit máig végig csinált, mint figyelmeztető és kérdőrevonó valóság áll előtte egy gyökeréig fölzaklatott élet tükrében. Amit tett százszázalékos akarattal és hittel tette s ma az erők kétségtelen eltolódásában számára csak egy mód maradt a tovább élhetéshez: a konzekvenciák levonása után új kapuk kinyitása a megnyíló cél felé! Mert a forradalom útja összeesik az igazság és teljes hit útjával.

Aki ma tovább akar jutni, annak nem csak környezetével szemben, de önmagában is tabula rázát kell csinálnia.

Mi magyarnyelvű aktivista művészek 7 éves küzdelmeink után, mint lehasznált ruhát, levettük már-már jövedelmezőnek ígérkező multunkat s mint 7 évvel ezelőtt, de tapasztalatokban gazdagabban, mélyebbre gyökeredzett tudással, tehát egy sokkal magasabb színvonalon újra kezdjük utunkat a környezetében és önmagában fölszabadult ember felé.

Nincsenek többé a nagy általánosságból kikapott jelszavaink és nincs többé politikai járszalagnak fölhasználható pátoszunk.

A tegnapi megválthatóság nagy ígéretei átestek a rostán.

És a tegnapi ugynevezett teljes művészet teljes szépségei is átestek a rostán.

Aki tehát ma természetéből eredőn művészetet akar csinálni, annak ki kell hasítania magából a tegnapi örömeit csakúgy, mint a tegnapi fájdalmait.

Mindaz, amit eddig csináltunk jó lehetett a maga nemében és a maga idejében, mert stilisztikai és esztétikai külső ráhatások nélkül egyikek voltak velünk az alkotókkal, de ma már ránk nézve nem jelenthetnek azok többet, egy idő kereteiben lezárt minusz nál. Lámpások ők a tassu menetelőknek, de a messze mögöttünk fekvő utakon világítanak.

Az élet teljességének megélésére és megmutatására jöttünk és nem döbrentünk meg azon, hogy minden előbbre lépésünknél messzebbre kitolódik előttünk a horizont. És ez az amit rigorózus kritikusok és politikai szatócsok kijavíthatatlanul rovásunkra írnak, ez a célunk benem érhetősege adja meg az életre és teremtésre összeállt lényünk megkülönböztetett karakterét.

Büszkék vagyunk rá, hogy folyóiratunk utolsó számaiban elérkeztünk fejlődésünk második stációjához.

Ki kell hangsúlyoznom azonban előre, hogy itt nem egy lényegbeni megváltozásról vagy csak a célkitűzés eltolódásáról is, hanem egy agitativ akarat új erőfölgyülemeléséről, épen világszemléleti gyökereinkből táplálkozó művészetünk tovább-változásáról van szó.

A fa él és a fa újra kivirágzott.

Ezek a virágok a kollektív életérzés hajtásai.

Mert körülöttünk is már alig vitatható, hogy a Ma művészete nem a passzív széplelkek vagy romantikus versfaragók bravurstiklije jópolgárok mulattatására, hanem a mellettünk kushadó vagy szalmalángoskodó életek akváriumában egy teljesebb emberi lét aktív forma keresése, részben formába állása. Hogy mi a művészetten keresztül fejezzük ki magunkat, teljesen másodlagos tény a kritikus részére. Semmi kétség, hogy az élet bármely más területén ugyanilyen eredményességgel vagy eredménytelenséggel felléphettünk volna. Az alkotó karakter előtt a társadalmi eltolódások vagy szakmai különbözőségek csakúgy nem jöhetnek komolyan számításba, mint ahogyan a sokat emlegetett anyag nem lehet végzetesen ellenálló a megnyilatkozni akaró énnel szemben. Ez az én principiális erő mindenek felett. Tendenciája a szociális törekvésekkel összeeső kollektív élettendencia, külső megjelenési formája a

jelenlévő erő aktivitásának és biztonságérzetének állapot és értékmérője. Innen vannak a különböző korszakok különböző megjelenési formái, (különül minden művészi formát ez a legintenzívebb megélés és föléli lehetőség) alkotása.

És nincsenek véletlenségek és nincsenek tévedések.

Csodálatos hibbségek... két arccal mutat magát a... a bele-
nyv... karate... yensulyba kívánczóság állapotában. Az egyikben, mint
elev... ező a... a kollektív szellem van jelen.

...s elmerülésben hullámanak.
...a hullámanak...
...nk jár... vonmagolt...
doktrina... egyszerű... eszméio em...

Kollektív erőnek éreztük magunkat, mint művészeknek szavunk volt az ember... hogy
megmutathassuk önmagunkat s épen az ugynevezett...
szembe. A tömegek közül valók voltunk minden por...
ket, mert eddigi szószólóik egészen más értelemben...
juk. A szellemi irodalom... a nyomor fölötti szentimentális sirankozás vagy a
nyak... nek a... állapótnak érzelmes elképzélésekkel és szócicomák-
kal... És...
főrc... értelmét nem a magával tehetetlen egyöngeség, hanem
az... nekaim... szociális nyomor... helyen a tömegek... nem
vett... hang... szettel mint...

A magyar irodalomban a mi nyelvünkön született meg az új értelm... az első
tömegéposz.

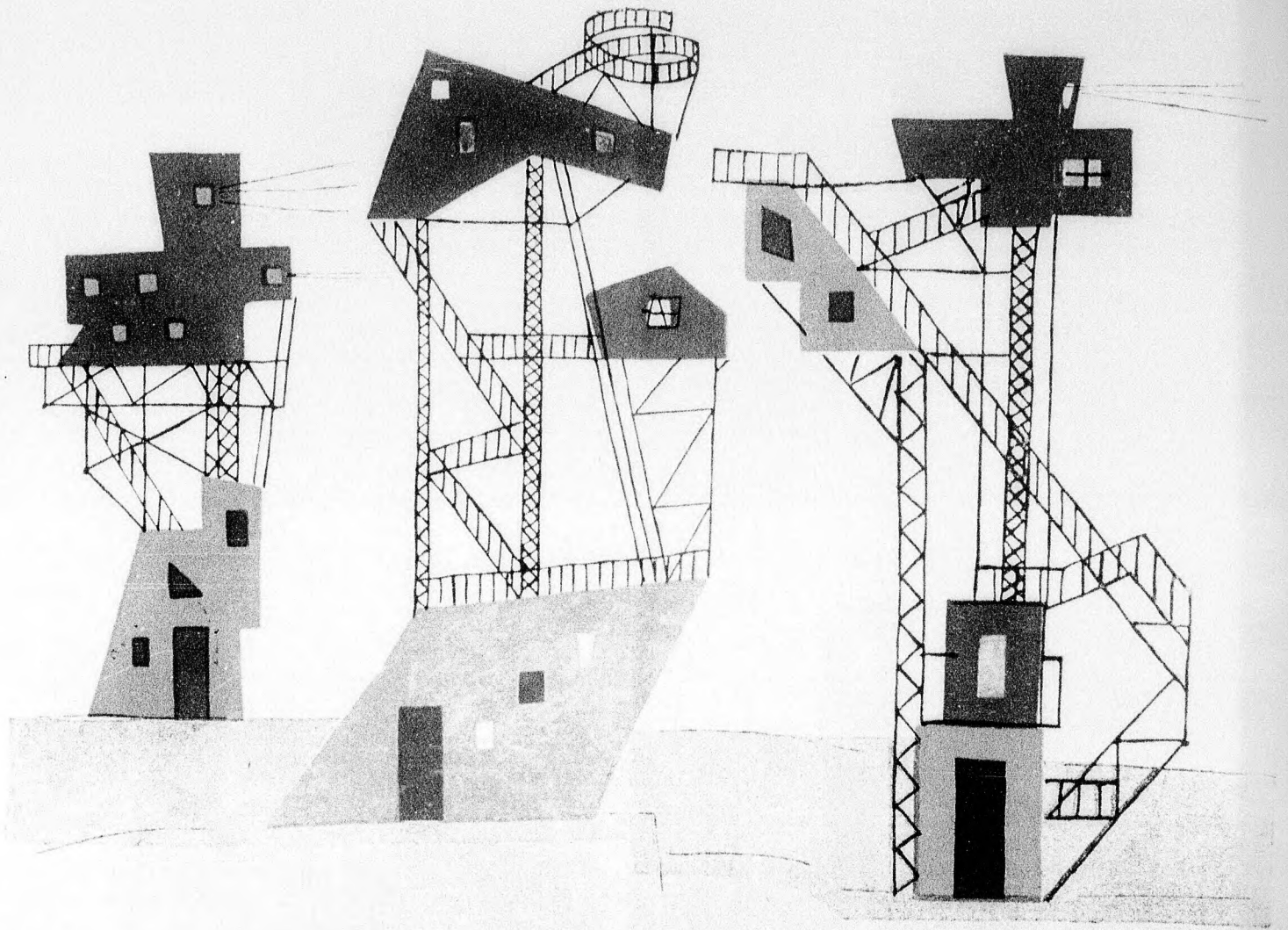
És a nagy ismeretlen táborból jöttek az erejüket érző fiatalok, megértettek bennünket
és ők jelentették a harcok majdnem egyetlen reális és etikai lendületét.

D...
v...
és p...
ki lát...
mul...

... az új...
... politikai rakétákat és a művészek...
a román...
Aki ma a tömeg dicsereére szól, az a tömeg halálára harangoz.
Új periódusba értünk.
Aki kezdeni akar valamit, annak előről kell kezdenie mindent.

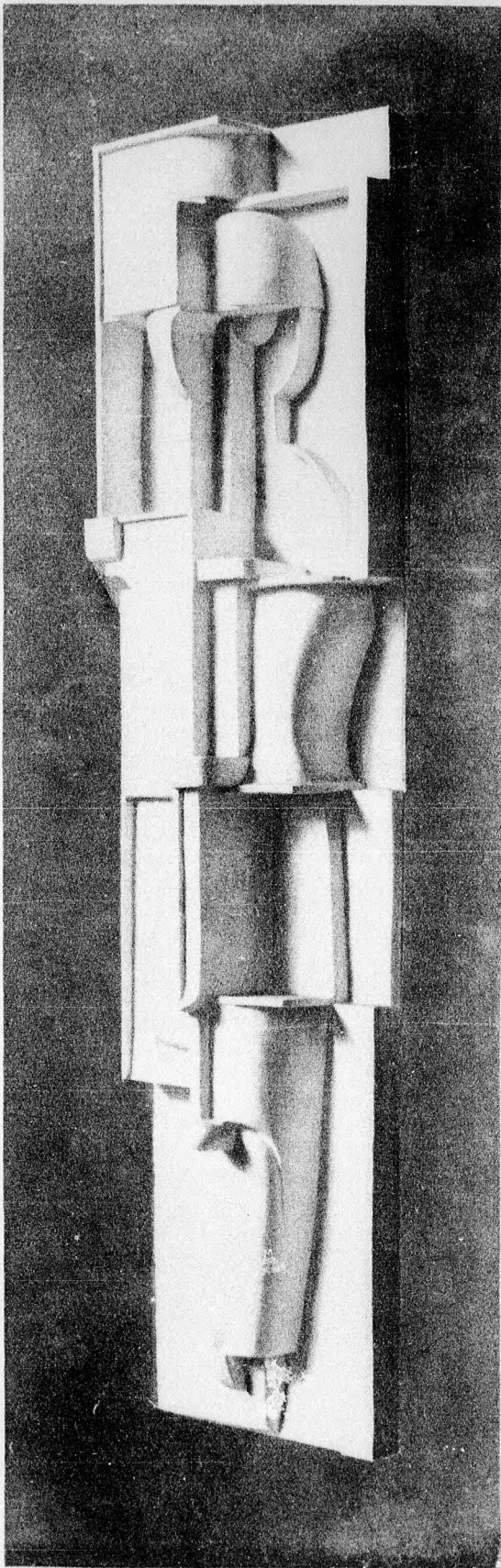
És mi hajlandók vagyunk levetkőzött lelkünkkel...
ujra elindulni, akik tegnap már mellettünk jártak, ma készek...
nem...
dula...
lött...
riká...
lami újra...
S ha... van — mégis ez a mi legnagyobb dicsere...
Mert egyetlen magunkért az életünkért, mindnyarunk...
formában újra tudtuk szülni önmagunkat ott, ahol minden elindul...
jain.

Kassák Lajos

Roul Hausmann : Jéiz/állomás 1919 (Német)

TECHNIKA ÉS KONSTRUKTIV MŰVÉSZET

Oskar Schlemmer: Építészeti plasztika (Német)

A vallásos ember az élet értelmét a teremtővel való egységben látta, kinek műve vagy szubsztanciális jelenvalósága a végtelen természet képében állott szeme előtt. A vallásos művészet istenhez törekedett, tehát leghevesebb vallomásai is a természetábrázolásnak egy széles alapjáról kellett hogy nekilendüljenek. Minél inkább vonult háttérbe egy mindent átfogó elv hívó vagy filozófiai megismerésének bizonyossága a kritikai és kételkedő értelem előtt, annál szűkebbre szorultak a körök, melyek zárkózottsága az embernek szilárd szellemi alapzatot nyújtott. A világ egysége és teremtő törvénye végül is egyet jelentett az emberi tudattal. Soká tartott azonban, míg ez a megismerés meg tudott szabadulni egy emberen kívül álló világrend hagyományos szemléletétől és annyira jutott, hogy a művészetben is csak emberi önkinyitkoztatást lásson. Az expresszionizmus, még mindig misztikusan vallásos kényszerképzetek hatása alatt, a művészet szellemi magvat a természeti kép feloldásával akarta fölzsabadítani. Ez az emancipáció nagy önesalás. A természetbeli tárgyi formáknak Kandinskynál és epigonjainál látott visszatérése a tárgyatlanságnak egy vízózonos káoszába, esupán egy bizonyos geológiai, légköri vagy növényi alkatnak a képzetét kerüli el. A kép érzéki és érzelmi teljesedése embrionálisan természeti folyamat marad, és világosan megkülönbözteti az egyes elemekhez fuzódó képzetársításokat. Ezzel azonban sértetlenül megmarad az az ezérféle rost is, mely az emberi öntudatnak mint teremtő kiindulásnak gyűrűjén átszövődve transzcendentális függőségek szférájába vezet. A látszólag abszolút és cselekvő alkotás állhatatlan passzivitásnak oizonyul. A szellem földalati áramlások és mennyei káprázatok játékszerévé gyöngül. Sokkal inkább még, mint a vallásos művészet virágkorában, melynek a határozott istengondolat erőt és törvényt adott. A vallásos világrendnek feloldatlan fiziológiai, lelki és társadalmi gátlások, fékezhetetlen túltengések átkában fetregő egész tragédiája tovább él az abszolút festészet sokértelmű anarkiájában. Az embernek a maga hatalmi körébe való visszavonulása azonban azért történt, hogy megmeneküljön a rá nézve idegen, mert megfoghatatlan és lebirhatatlan erők halálos öleléséből. Szellemének újan és szabadon kellett magasba szállania az elaggott vallásos, metafizikai és történelmi hagyományok lomtára föl, hogy urrá lehessen ezeknek a hagyományoknak az individualista bomlásán. Tulajdon immanens szerkezetének tudatában kellett építkeznie, hogy jegecedő középpontja lehessen a társadalom egy új, földi törvényességének és kulturájának: Teremtővé kellett valnia a szó legvégsőbb, legtisztább értelmében.

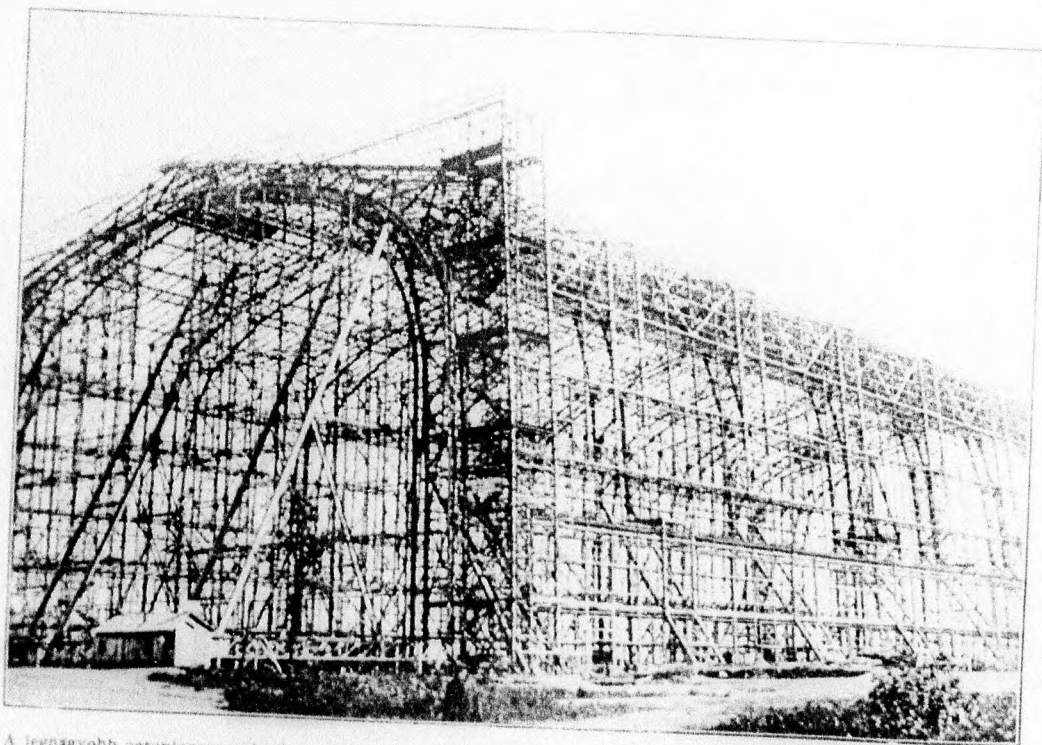
Szükséges volt ennek a szellemi fölemelkedésnek az értelmét és célját az abszolút festészet ellentmondó és negatív eredményeivel szemben kihangsúlyozva felmutatni. Mert csak ezzel a tárgyatlanságba bujtatott természettel ellentétben világosodik meg a modern művészet egy másik tárgyatlan irányának a teremtő jelentősége, mely nem a vallásos embernek és természeti képének a katasztrófális végét jelképezi, hanem a szellemet mint kezdetet állítja elénk, mint intellektuális formák ifju tisztaságát és oromös lebegését.

A képarchitektúra geometriája eredetében, mint a természettel való kiegyezés, a kubizmussal mutat távoli rokonságot. Az ábrázoló képszerűség utolsó maradványainak levetésével a szuprematizmus közelébe került, melynek szürke és laza passzivitásával szemben azonban szim és konstrukció itt férfias, egyenes aktivitást jelent. Ez a tárgyatlanság és immanens szellemi emberdokumentálás is emlékeztet emberen kívül álló valóságbeli tárgyra. Szó lehet a forma gerendaszerkezetéről, amerikai felhőkarcok sematikus emlékéiről, modern vas-hidvekről stb. De a képarchitektúrának a technika szelleméhez és formájához való vonatkozása nem behódolás egy emberen kívül álló: isteni vagy metafizikai természet teremtő vagy kaotizáló elsőbbségének. A technika maga is emberi mű, a tudatnak egy logikusan uralt rétegéből olyan nyers vagy előkészített természeti energiák és anyagok körébe vetítve, melyek teljesen hatalmunkban vannak. Térformáinak egyszerű és szigorúan törvényes viszonylatai olyan rendszert alkotnak, mely teljesen önmagára alapozva áll, isteni önuralom és a maga lényegét minden ponton teljesen képes áttekinteni. Ennek a lényegnek a tipizált volta túl van minden alanyi érzés- és ösztönlabirintokon, tragédián és patétikus erőlködésen. Nem tűr meg semmiféle személyes elkalandozást, a hangulatok elszigetelt magánvágának egyetlen buvóházát sem nyújt. Hatalmas indítások ezek olyan szellemi részére, mely a metafizikai és szentimentális természeti hagyományok egész koloncát a teremtő jó istentől lefelé napjaink egyeneskedő anarkizmusáig elrugta magát és a maga vázát akarja fölépíteni, mint az élet új, tragédiásterheltől megszabadult rendjének és közösségének a gerincét. Ezek az emberi vonatkozások a szálak, melyek a képarchitektúrától vissza a modern technikához vezetnek. De csak ezek. Mert a képarchitektúra tárgyilagossága és konstruktív vonásainak különben semmi közük: simcsen technikai művek elhatárolt hasznosságai gondolatával. Formái sem ma, sem a jövőben nem vetik alá magu-

kat semmiféle gépi célszerűségnek. Mert minden művészet magva és létjogosultsága tiszta emberi vonások nyilvánításában rejlik. Egy Lissitzky konstruktív tárgyi fantáziába pl. technikailag lehet még annyira serkentő, művészeti tartalma az intellektuális fölértékelés önművelésének dinamikájának objektíválásán mulik. Ha az utilitarizmus modern művészetünknek lényeges célja volna, nem pusztán kísérő jelensége, mely adva lehet, de el is maradhat, akkor a művészeti teremtés egyáltalán fölöslegessé és lehetetlenné válnék. Amily kevésbé tudta a régi művészet a természetet megismételni vagy fölülmulni, ép oly kevésbé áll módjában az új művészetnek, hogy a technikai formák szigorú gazdaságosságát, cél- és anyagszerűségét még csak meg is közelítse. De nincs is szüksége erre a megkötésre és önkorlátozásra. Amíg élettöbbletünk van, mely a civilizáció összes hasznos követelményeinek elintézése után objektíválásra vár még, addig egyre hajt bennünket az ösztön, hogy sportot üzzünk és hogy örömeinket, földi győzelmi tudatunkat karcu architektúrákban eregessük a magasba.

A képarchitektúra ilyen fölszabadult, elemi ember- és szellemenergiák kinyilatkoztatása. És mivel ennek a szabadságnak a cselekvő lendületét semmivel sem akarja megzavarni és megterhelni, ezért szállt fel transzcendens felhőtengerek és tudatalatti mélyhomályok uralhatalan összefüggéseiből a tér teljes, korlátalan világosságába, a forma lebegő zárkozottságához. Ezért kerül el a tónusok hullámzó váltakozását, olvadó lírizmusok szögletbeszorulásán kívül, geometriai formáinak teljes, rétegező frontalitásában, a párhuzamosan fölfelé törekvő tagozatok nyugalmas egyensúlyában, mint az élet földi kollektivitásában és egyensúlyá keltegető kiáltás, szellem architektúrája: képar- és szobor-architektúra.

A forma intellektuális egyszerűsége az alkotások építő anyagát a maga meztelen sajátosságában, mint vaszat, fát, üveget vagy fémet érvényesíti. Utakat egyenget

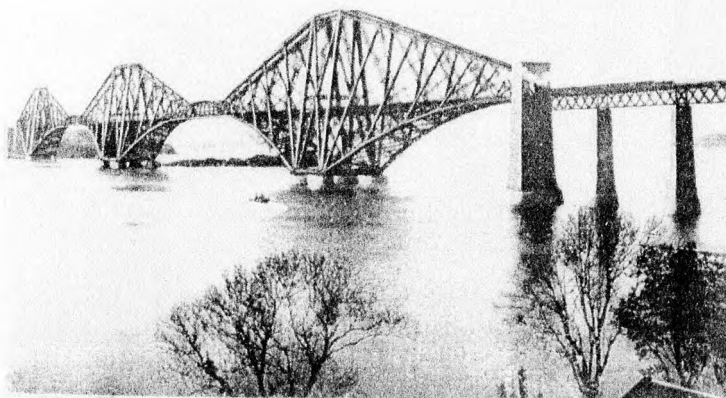

A legnagyobb aeroplansarnok (Amerika) „De Stijl”

tehát olyan tervek géptechikai megvalósításához, melyek szelleme, a gévák mechanikus üzemén nevelődve, az iparnak és szellemi kinyilatkoztatásnak új egységére fog vezetni. Így zárul a kör, mely a gépből mint emberi és valóságbeli serkentésből kiindulva, szabad szellemarchitektúrák magasságába emelkedik és újból lehajlik a technika síkjára, hogy a forma műszaki vonatkozásaiban is reális társadalmi támasztó pontra tegyen szert.

Azt vélheménk, hogy az intellektuális embernek nincsen alkotó vonatkozása a természethez. Teremtő aktivitása úgy látszik csak a szellem és forma tárgyatlan architektúrájára való. Moholy-Nagy az ellenkezőjét bizonyítja. Szántóföldes képei, egy falusi nyaralásnak az eredményei, nyápaszok az energetikusan konstruktív, intellektuálisan tisztult érzeteket objektívalják, melyekből a kép- és szobor-architektúrák művek is keletkeztek. Tehát semmi közük sincsen transzcendentálisan levezetett vagy szkeptikusan elemző természetábrázolásokhoz. Dinamikájuk azonban minden amisztikus emberi immanencia ellenére is világosan természetbeli impulzusokra reagál. De minden mélységbe és háttéri titokzatosságba nyúló kutatás nélkül. Mozgások és színpompák lelkendező örömet gyermekies naivitással zászlóként lobogtatja végig a térben. Nincsen a világon semmi, a magyar parasztoramentikán kívül, amit fiatalság dolgában Moholy-Nagy szántóföldes képei melé lehetne állítani. És ebben az újításban, ebben az abszolút probléma nélkül valóságban rejlik a képarchitektúrának is igazi kulcsa. Amíg az intellektuális ember egy sötét pszichózisokban örvénylő világrend csökevényes hagyományával verekedett, a 19. század romantikájától az expresszionizmusig, addig ellentmondó, torz, túlságosan komplikált s kérdőjellel meredt volt az arcúata. Végleges és tökéletes szabadulása ettől a tragikus összeütközéstől lehetővé tette azonban, hogy önmagát egy új jövőndő egészen egyszerű, vidám kezdetének érezhesse. Minden huzodozás nélkül sikká nyíltatott széjjel, földi élettelsesedések határtalan perspektívája felé fordulva. A perspektívából kezének egyetlen elemi lendületével sztatikus emlékműveket építhetett vagy színes legyezöket és zászlókat bonthatott. Kertelgetések nélkül, gondtalanul élehetett a jelen pillanaton, az itt levő ség jövőt ígérő kisugárzásainak. Ezért a képarchitektúra játékos ritmusa, sugárzó vertikálizmusa, lebegő ívelése. Ezért pompás röpülése, túl technikán és hasznoson, ezért leg-nyilvánosabb, legszigorubb geometriájának is tiszta emberi boldog, meleg szimbolikája.

Kallai Ernő

Amerikai hídkonstrukció

Vörösz Wasmuth & G. Berlin

Forst. Bartle Sandor

FÖLDERENGÉS

szívбайos gép rangatta először a forgóhengeren
izzólámpák légüresen
himbálták a hideg fényt
észak fagyaltján foktenger piros zátonyan
kézről kézre járt
a gyémánttárna alatt
folyók aranyporában
mert a föld váratlan útnak eredt
utánahajoltak az erdők
ölről öltre járt
minden forrást kikóstolt madzagon cepelte
az eget
alagútak fekete ángolnáit
hidak megfeneklett láncszemét
az uccák paraleljét cifrán összehurkolta
a házak bolondos kis púpjaikkal a házak
szaladtak szaladtak
az elinált föld után

Forbath Imre

TERUTAZAS

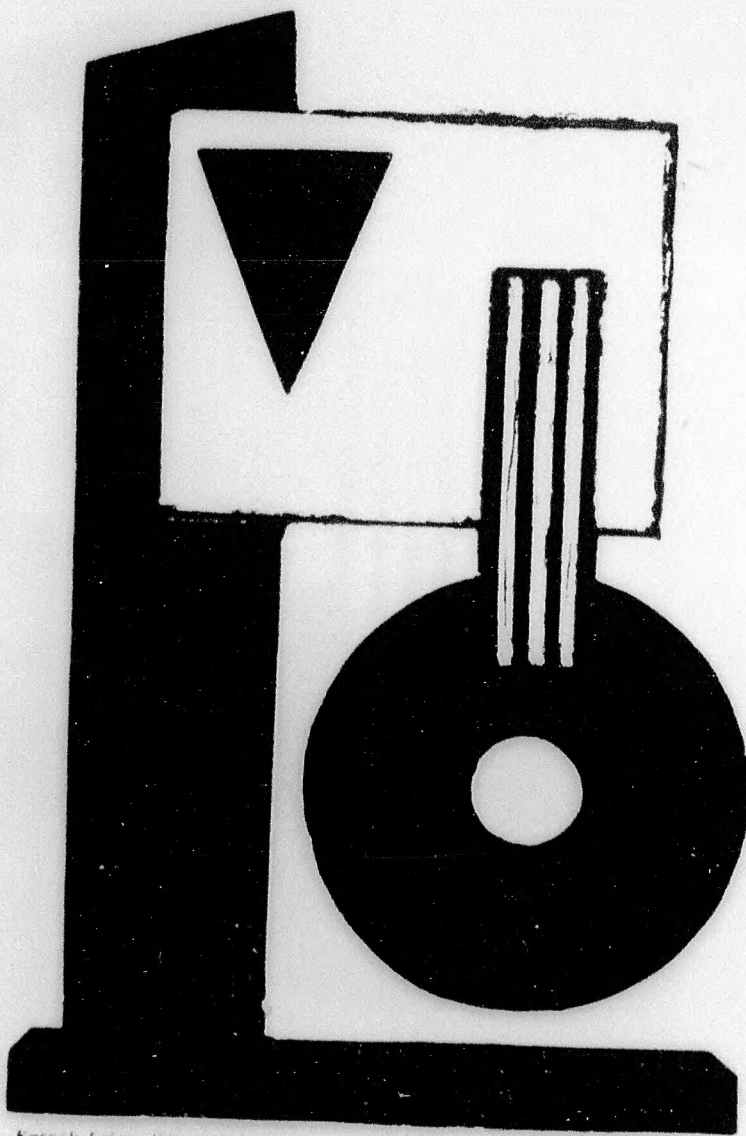
GÜNTHER MÜRR

Cipelők cipelnek
Magasak emelnek
Mélységek magasának feliók kört magvaznak
Óriások feszülnek
Távolságok feszülnek
Messzi ívek holtozódnak
Kék növekedésen áthajolnak napzöldek
Rózsák hullnak tántorgás feltornyosodik véres hátokon át
Ivek fölött alatt ívek
Üvegedés világol
Holt szívek elörtén
Szikralabdákat dobálnak
Ivek hányznak
Karcu ívek szédületet kialtoznak
Föltámaszkodva
Parázsláva szökökutakat ernyed
Sziklák magasra ívöltének
Menekülön összekapaszkodnak
Hívősödnek
Hidegek
Cipelők megszakadnak
Magasodnak
Zsinegek sziporkáznak
Tiszta üveget
Távolságok feszülnek Ivek Magasodnak
Vér üvegesedik
Teher megkönnyül
Acél elfáj
Röpülés iveket óriásokat távolít
Hálók szakadnak
Áttántorgott óriások
Tévelygön zúgnak
Dermedtségek csuszálnak
Sztékiáltott zuhanás.

PROZA: 25

Költők rozsakereteket almodnak a lányok ágyekára
 Szabók a vasalókat a tűzfalakra forgatják
 Malterosok fűtőre városok nőnek ki a földből
 S mi az ablaktalan cellák alján
 Felétek énekelünk emberek!
 De jaj betakaródtatok az asszonyok testével
 Felétek anyák!!
 Ti az ágyak alján játsztok bujocskát
 Pedig kiáltásaink alatt beszakadnak a hegyek
 Testünk elég a gyertyákkal
 S a város alatt az új folyó is a mi szememből árad
 Karjainkat hűba nyújtjuk felétek
 Ti most a tavasz és a virágok elé énekeltek
 S mi csak ülünk, ülünk a fekete rácsok előtt
 Emberek!
 Nyissátok föl az ajtókat
 Vagy vegyétek el az életünket!
 Életünket!!
 Jaj!!!
 Az ajtó előtt valaki testéből szuronyok énekelnek

Ujvári Erzsé

Kassak Lajos: Képarechitektúra

HEREROASSZONYOK DALA

(ESZAKNYUGAT AFRIKA)

ő öreg
 mellet összetöpörödtek
 senki nem akar neki tehenet ajándékozni

lia vizet megy meríteni
 nevetnek a vidám fekete férfiak
 akik erősek hányavetik
 és kicsufolják őt a háta mögött
 de ő azért visz nekik vizet és ebédet
 öreg mondják
 öreg és összetöpörödött mint a halott gyertyánfa
 amelyet egyszer vörös virágok díszítettek
 ezek nem néznek az ő összeszáradt mellet mögé
 szívéből még vörös virágok virágoznak

ő öreg
 senki nem akar neki tehenet ajándékozni

Clare Goff utan

13

LJUBOMIR MICIĆ

(S H S)

Kerékfűrészek fűrészelik belét álnok utaknak
 Inquisició!
 Lányok meztelen térde lát hajít pincébe
 Szabad szerelem
 FÉNZ
 Gonoszak vörösarcu emberek
 Szemek mindig asszonycombokon

Fekélyházak előtt állnak csukott fekete
 Taxi fiákerok
 Őszi nyikorognak csontjaink
 Homlok csontok!
 Agy az aeroplánban
 Barbárszeni szét-zuz homlokcsontokat
 Nyugati mammutok
 Bikaviadalok Párisban és Londonban
 Emberek Marson és napon
 Asszonyok alján és holdon
 Még nincsenek emberek a mi földünkön

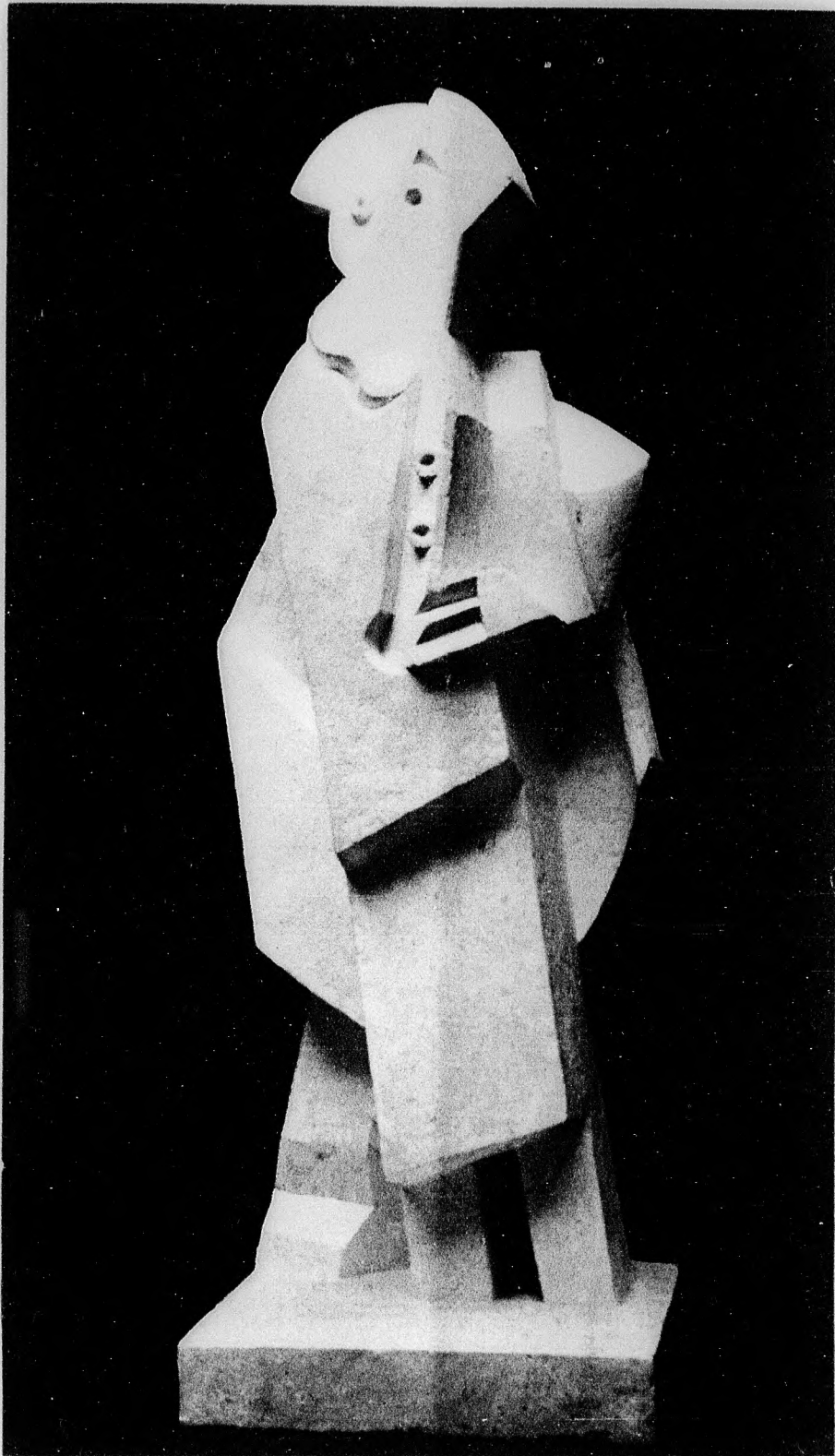
Wolgaszelek chet bögnek
 Oroszvolta édeszold
 Halált okoz
 Oroszország szerelmétvágó Dantonját akasztják
 Főmeztaps!

Fekete tengerhajók
 Pergőtűz
 Matrozlázadás
 Vörös Szirénák
 Odessza-Gibraltár
 Nyugtalan táncolnak mágnesű minden kompasz
 nak

Villánirány Európa!
 Revolúció Portugáliában és Indiában

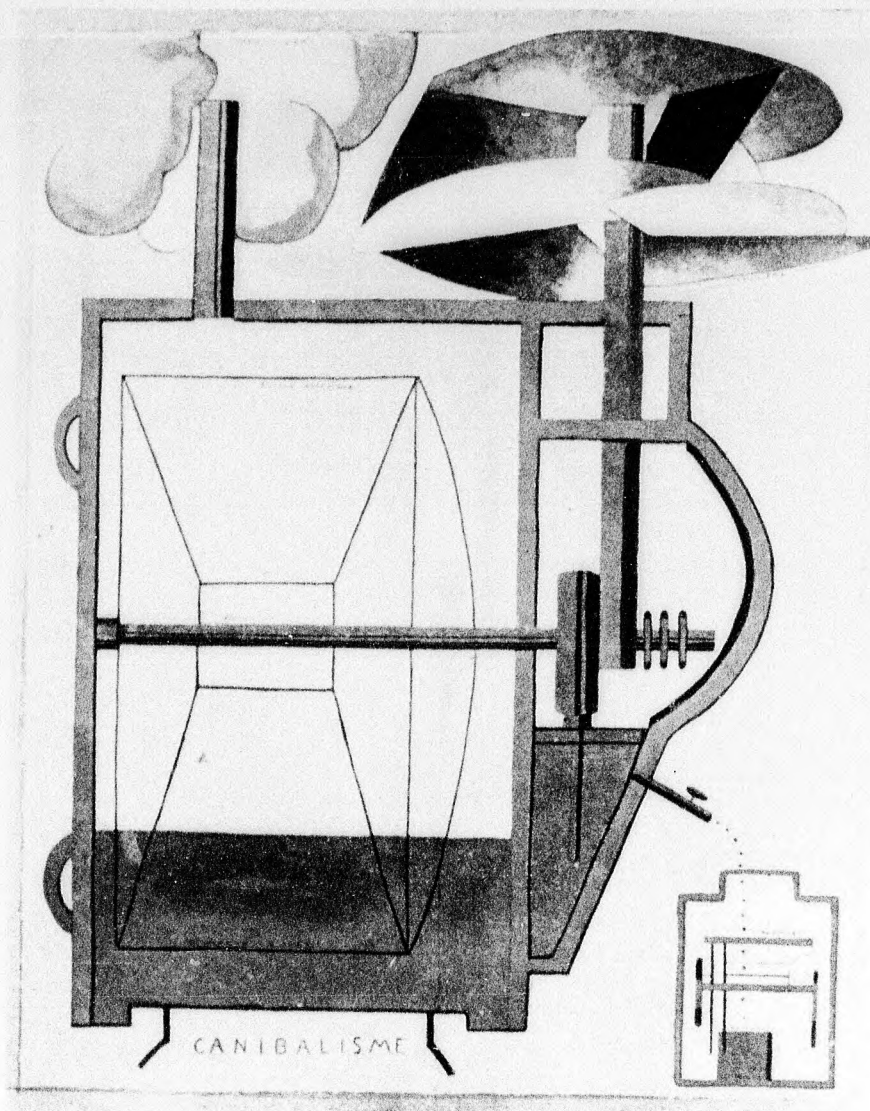
Fel
 SZELLEMIHERŐIZMUS
 Keleti aeroplán
 EMBER
 Misztika

Ford Kovacs Kalman

1. Lipschitz: Szobor

Francia

I. Pikabiu: Francia dada

AMAAVUKUTU

(ZULU NÉPMESEI)

Egészen kezdetben történt, mikor először jelent meg az élet forrása, hogy néhány hegyigalamb lerepült egy házhoz. Egy asszony ült a ház előtt. A galambok bementek és hamut szortak a földre. Az asszony kiabált. Ez férjes asszony volt és nem voltak gyermekei. Az asszony azt kiáltja: — Idejöttök, hogy kigunyoljanak engem. Látták hogy nincsenek gyermekeim. Ezért szortak hamut.

Akkor hat galamb eléjement. Egyik mondta: — Vukutu. A másik kérdi: — Miért mondd, hogy vukutu? Az első megint mondja: — Vukutu. Megint megkérdi a másik: — Miért mondd, vukutu?

Mindaz az asszony jelenlétében történt. Akkor azt feleli az első: — Vegyél egy tuskét és karcold meg magadat! — A másik azt mondja rá: — Vukutu. Az első folytatja: — Vegyél egy tuskét, karcold fel magadat. Vegyél egy kis megalvadt vért, tedd egy edénybe. Zárd el az edényt alulról és állítsd félre nyolc hónapig. Alulról legyen zárt és a nyolcadik hónapban — mondja a galamb nyisd ki az edényt.

Az asszony kinyitja az edényt és benne talál egy gyermeket. Az edényben az alvadt véresomó mellett egy gyermek feküdt.

A galamb azt mondja az asszonynak: — Vedd a gyereket, kösd zsákba és adjál neki enni. Egy másik galamb jött és mondta: — Csavard be takarókba és fedd le a ház mögött úgy, hogy a többi asszonyok meg ne lássák; tápláld őt olyan bőségesen, hogy rögtön megnövekedjék.

Akkor a gyermek rögtön megnövekedett.

A férj hazajött estére. Az asszony igen nagy tüzet gyújtott. De a férj semmit sem tudott a gyermekről, mert a gyermek csak az alvadt véresomó gyermeke volt. Az asszony előhózza a gyermeket a ház mögül, elmegy vele a férj elé, leül és maga elé teszi a gyermeket. Vesz gyermekeledet, a gyermek elé teszi és mondja: — Egvél egy kiesit, itt az ételed, gyermekem.

A férj elcsudálkozva kérdezi: — Honnét való ez a gyerek?

Az asszony feleli: — Ez itt az én gyerekem, alvadt-vérem gyermeke, galambok gyermeke, akik engem bölcseségre tanítottak. Azt mondták, hogy karcoldj fel és vágj meg magamat, és vegyék az alvadt vérből egy kis somót, zárj meg egy edénybe és ebből gyermek lesz.

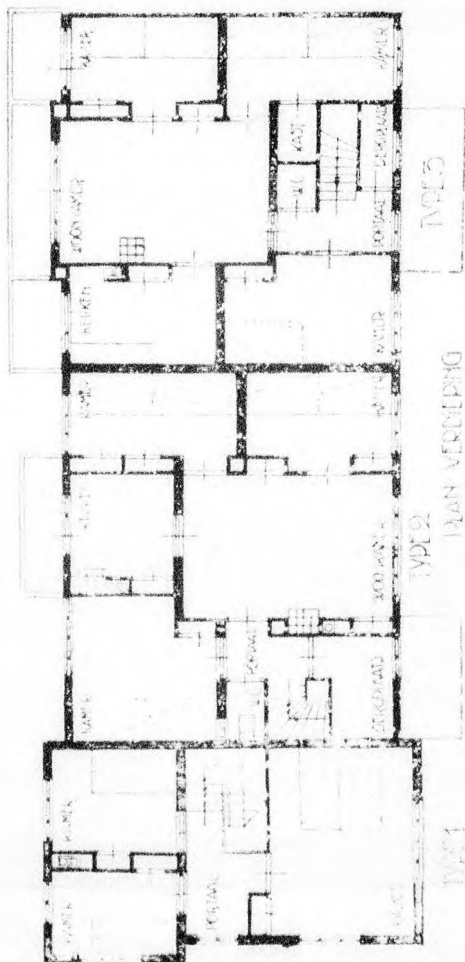
Ekkor a férj örül, hálálkodik és mondja: — Én ma vidám és boldog vagyok. Most már van gyereked. Ez így nagyon jól van.

Ford: Dénes Zsoltia

VERTANUSAG

Elkeseredett hegyesszögek fölnyársalják a jóllakott köröket ez a fölfakadt kenyérlázadások lelke.
 A gyermekek farkasvermek között csatangolnak, éjjel a hét sovány telén kibaktatott a bibliából és széjjel-rágta álmukat.
 Jégzaesköval a szívükön gunnyasztanak az elsorvadt esztendők, orgonasipokkal etetett komondorok gyászindulókat vonítanak.
 A buvárok levegőtartálya megfullad. Törvénykönyvek rebellis kemencékben keresnek oltalmat, öreganyák ilyenek jósolták a dolgok megváltozott rendjét.
 Térbolydakertekből számtani igazságok közé hurcolkodnak az illatok, atheisták föláldozzák a tagadás pilléreit Jézus öt sebének.
 Saskarajok táboroznak megbénult színeken. A sülyedő világnak betonvázat terveznek a kőművesek, battyujukban sanyargatott ábrákat cipelnek.
 Haldokló villanytelepek usznak a városok ürülékén, ten etkezési vállalatok fuvarozzák keresztvíz alá a csecsemőket.
 Telivér mennykőveken száguldanak az üzenetek: göngyöljük össze a kihimzett mezőket.
 A csavargók tanyát ütnek gazdátlan koporsókban szegény embernek a hullaház az utolsó menedéke.

Reiter Robert

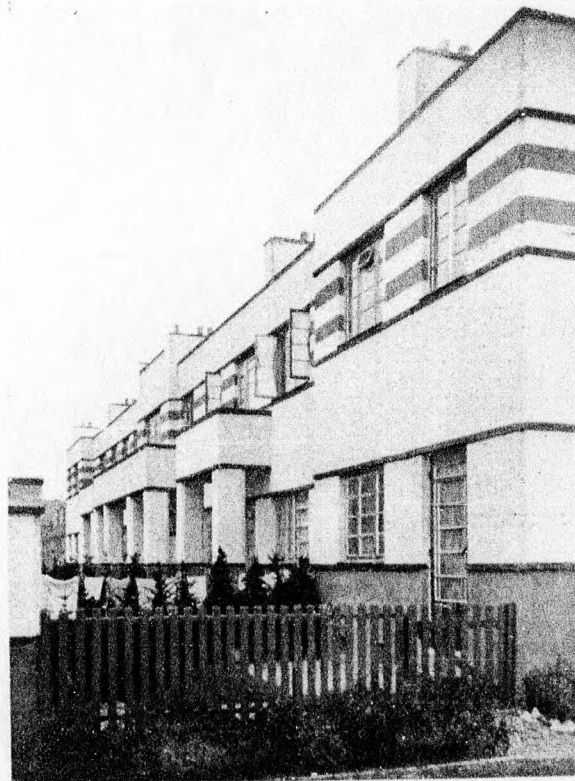

TABA CIKLON II

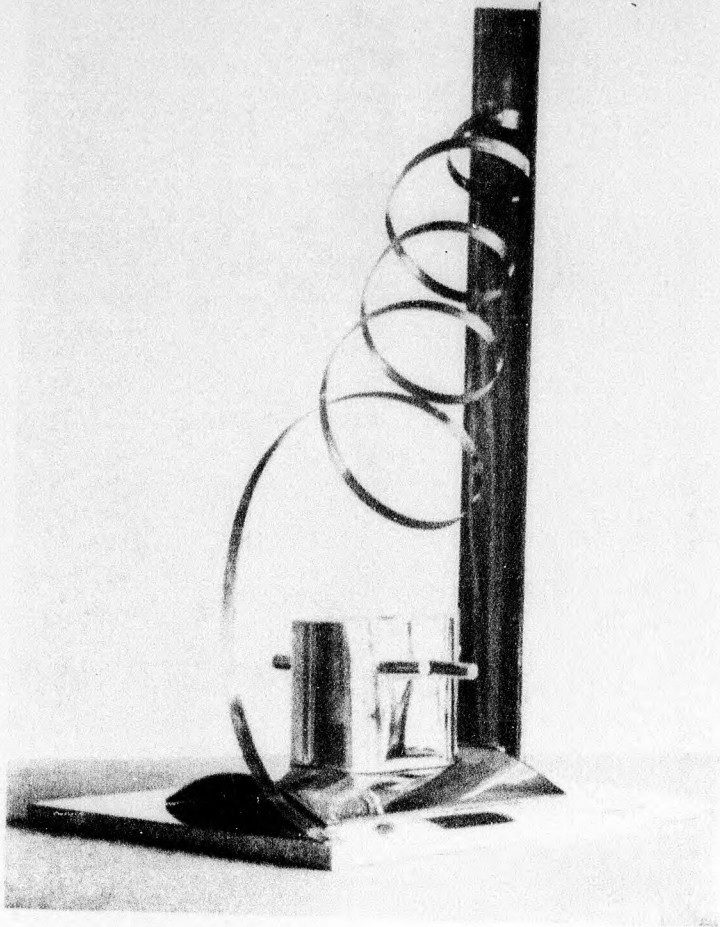
(S H S)

tAbA
 TaBu tabu mimem amto tabu
 tAbA
 Tabu ABU TaBu aBu TabU
 bu tAbbbu
 Tabu
 aBu taBu popokatepetl
 aBu popopo TaBu kakakaka
 abua abuU abuE abul
 aBuKiabu abukiabu
 TaBa ubata tabu
 TaBau TaBau riskant
 tabu u tabau ubuata
 Taba U
 ABU TABUATA TUBATAUBA
 taba
 re re re RE RE
 Rn Rn Rn Rn
 Reb en en Rn
 Ren RN ReN FrNRnN
 abu tabu abuaa tabu abuaaa
 aba tabu abaata
 babaata tabu tabaauuta
 taba RN
 tabaren
 tabararararan rentabil
 tabaren ENEN tabarerem parlevufranse

Dragan Alexic

Panna en Hardeveld: Betonlakoház (Hollandia) De Soij

Moholy-Nagy: Nikkelplasztika

VERS

VINCENTE HUIDOBRO

(SPANYOL)

Nyármeleg szökőkutak fölött felhők

Fjszaka

Európa valamennyi tornya beszélde kezd
egymással

Egy szem hirtelen látásba tágul

A holdtulók kiált

Hallali

Hallali

Valamennyi tornyok felaggatott tulók

1914 Augusztus

A batárok szürete ez

Valami felágál a horizont mögött

A városok mind ott himbáltak a
hajnal keresztjén

Mint pipák füstölögnek metropoli-
szok

Hallali

És ez nem ének

Hallali

Emberek menetelnek

Forrás: Barta Sándor

23

A a a a
b b b B

B megette A-t

A újra szülte B-t

de a szegény költő se bírta tovább
beakasztotta magát felesége parázsládájába
s most reális holdak között él s nagy vajaskenyér kilá-
tások között mint az okos emberek

ó jaj ó jaj jaj ki horgászna föl bennünket rettentő
szívügvemből

bü bü bu-u-ú búúúú

papalongo á-e-a-ú

ó ó

a polgár csak egyszerű P betű s nem látja a gyerekeket
akik fekete citerákkal menetelnek az ösvényen

3 x 3

egészen magunkra maradtunk

s fejünk fölött szakadatlanul zuhog az eső

akarát vért esőz

szerelem vítriólt esőz

esőben tetszhalott költők pislognak

és nincs egyebünk az üvegtorjú madárnál

baró urat is elhagyta kedvese s ő most

csokoládé bombont és leesett részvényeket sít
a platánok alatt

barátoeskám vedd le a keresztet a vállamról

valaki kinyitotta a kalapdobozokat

és álmainkból elindulnak a lányok gyönyörű

libszáraikkal a fekete tűzfalakon

ki törődik hát a kotróvasakkal és a sámfákkal
reggel van

ökörhajcsárok énekelnek a viharzsákokban

sárga fényvasszokon lebegni

napok

műnk

napok

napok

napok

napok

napok

tűzkiáltás

meghalm

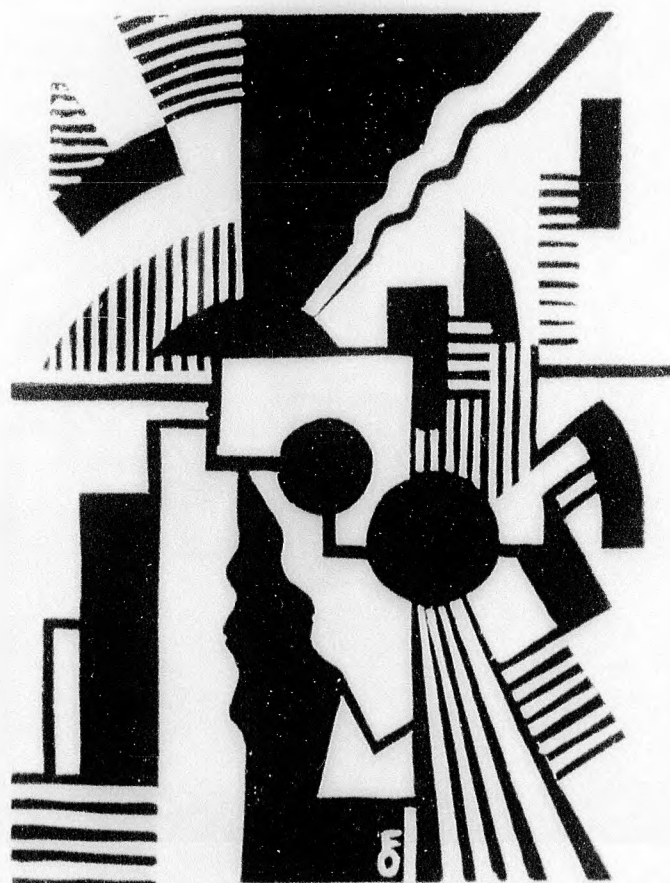
NEM

Kassák Lajos

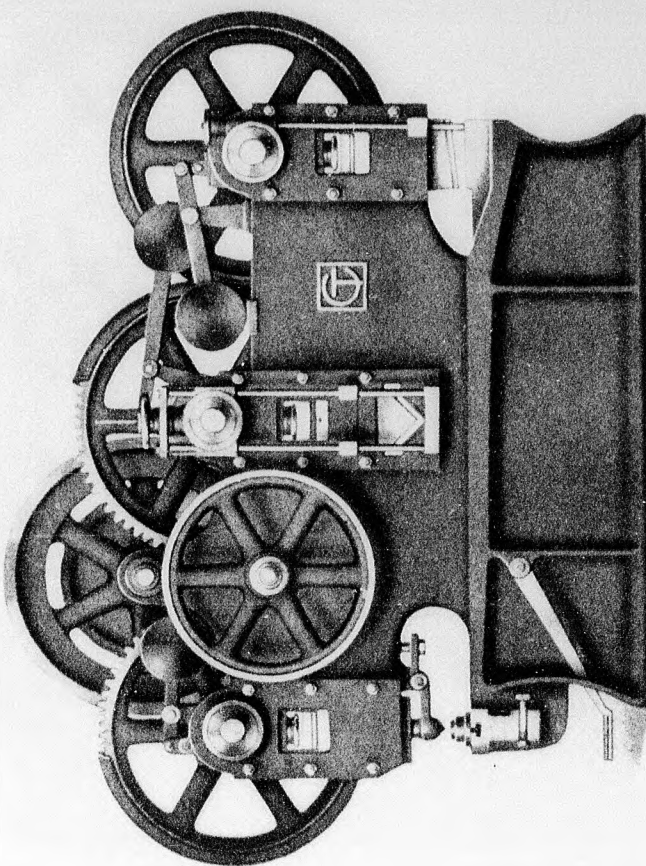
24

Szegénységünk virágait énekeltük és a nap vándorol fölöt-
tünk mérhetetlen zónákon
mint mindig egyedül vagyok üvegharangok madarak
alszanak függőágyaikban
szomorúságuk nagy reménytelen szomorúságuk
és kurjantás valán ennyien a fekete házba vagyunk be-
zárva parafa és a fiatal lányok álma
tapintásom alatt éhes szibériai faluk usznak el mint a
bárányok
utazunk tudod ez a mi életünk a csodálkozás sósz-
lopaiban
ki oltotta el a lámpákat
néha érezzük a márciusi szeleket
a fák n asiroznak toronviránt jégvermek remületet tüle-
nek felhők között vörös angyal röpül
ünni ünni a dobokat jelző táblák amerre halálunk vezet
hidd el
ez az összezsugorodott pont
vér és velő kiált belőlen
az évek fényen és elektromosságon élnek mi itt maradunk
röpülni nőgatjuk magunkat
de gummiszalagból vagyunk amit az ünnepek
fáj a nyújtózkodás s a dombok kivújtózkodtak melyeken
járni szerettünk volna

Kassak Lajos

Oskar Fischer: Linoleszumetszet (Sémet)

Modern géppaszta (Olász) „Wacom”

„DIE WOLKENPUMPE” ciklusból

HANS ARP

(SVEIZ)

a fűvek közt lógtak a verők és a májuszongást kolom-
polták
a hajlatokról repültek a esőrök
vizet madzaggá és szalaggá fonták és göresökbe kötötték
már akkor esővála a fejét valaki a hokuszpókusz világ
fölött egy kéz a tavaszi eső és az égből lenőtt fűvek füg-
gönveit félretolta
szívárvány szívárványbaölekezten volt az a bizonyos
pereg melyben a tonzurás éneklő madarak mint molvok
tartották karmaik közt a tengereket
a maszkok egyik orrlükükön belelegzették a hegyeket és
kifújták füstnek a másikon ismét
a madarak gálafarkukat vizesésnek lógtatták le a sziklákról
a holtak szénbábuikkal mint függőnók lógtak le a tetők-
ről tegyetek a csillagokra fékeket
adjátok ki a szekrényekből a spanyolviaszköpenyüket a
madaraknak
emeljétek fel a csigákon a mélyből a dramatispersonaet

Ferd. Sauter, Pal

KÉT DRÁMA NÉP-SZÍNHÁZAKNAK

GORHAM B. MUNSON

(AMÉRIKA)

VISELŐS TÁRSADALOM

 $1 + 1 = 1$

De

várj 8 hónapot

hisztéria: Költészet: Katharzis-moz-
[gások

Később

 $1 + 1 = 3$

De

bolseviki propaganda nem igaz

ha

 $1 + 1 = 69$

A VIZELDE ANGYALA

 $117 : 9 =$ feszült várakozás

Még egy súlyos szociális probléma

Megoldjuk mikor az angyal brieux

átviszi a 2-öt egy climaxba

és parafin cölöpöz

13-at

Ford: Medgyes László

MARC CHAGALL MÜTERME

BLAISE CENDRARS

(FRANCIA)

La Ruche

Lépcsőkre ajtók és ajtókra lépcsők újból

S az ajtaja kilapozódik mint egy ujság

Vízükáryákkal fedetten

Aztán bezárul

Csak rendetlenség rendetlenség

Fényképek Legertől fényképek Thobeentól, amiket alig
látni

És legfölül

legfölül

Munkák ordítása

Rajzek, skiccek és munkák ordítása

Festmények

Eres flaskók

„Kézeskedünk paradiesommártásunk teljes tisztaságáért”

mondja egy címke

Az ablak kalendárium

Mikor a villámok óriás darvai roppant robbajjal felesü-
csózzák és kimerítik az égi Pinassokat

Zuhan ő

A káoszba

Urohadt nap kozákok Krisztusa

És tetők

Holdkoros kecskék

Egy medveember

Örület és tél

Egy géniusz mint elhasított őszibarack

Lautréamont

Chagall

A szegény gyermek feleségem ölén

Ő komor elragadtatás

A cipősarkok lerdére taposva

Óségi főzőfazék esokoládéval telten

A lámpa meghasad

És ez az ittasság

Valahányszor meglátogatom

Az üres flaskók

Flaskók

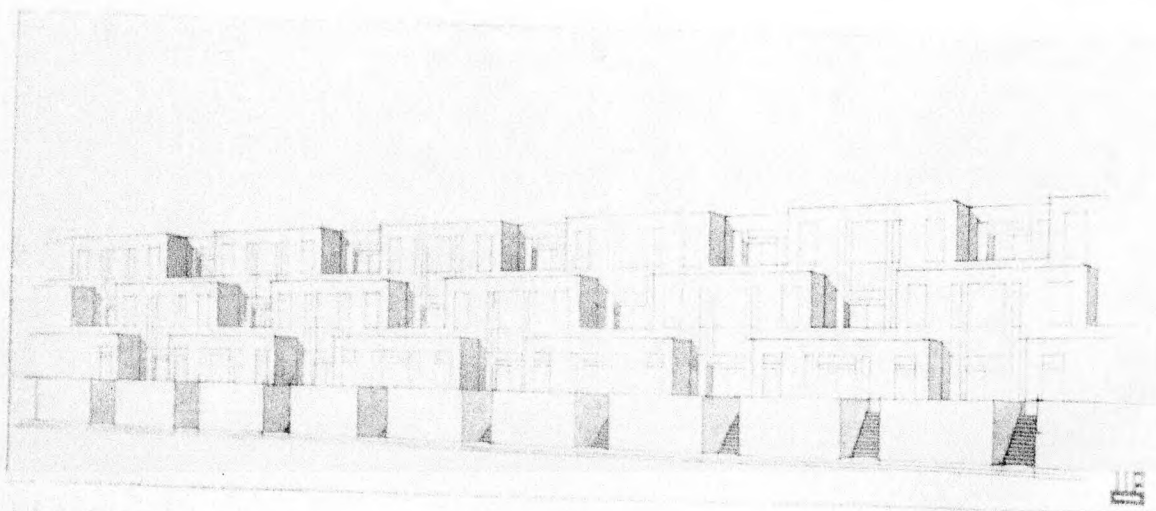
Zina

(Sokat beszélünk róla)

Chagall

Chagall

Ford: Barta Sándor

J. J. P. Oud: Temperairi ház

Vetesz Ernel Wassonni A. G. Fővill

KIVÉGEZNEK

Tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen
mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi
Tulajdon képen mi

Psszt! Össze! no o o hó

a bája bája bá a bája bája ba a bája bája ba
a bája bája ba

Ilyenkor este mindig este gondolok

tu u u uuu u uuu ujjj még most és
tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen
mi tulajdonképen mi tulajdonképen mi
ohohohohohoh

Kuss!

a bája bája ba a bája bája bá
Az Em-be-rek

Az Ember

Tudom

most

tulajdonképen mitulajdonképen mi tulajdonképen
mi tulajdonképen tulajdonképen

Életőszön életőszön életősz

milyen

Élni?

Élni?

lépek: egy-kettő

Tulajdonképen mi tulajdonképen mi tulajdonképen
mi tulaj tulaj donképen

Talán? talán? talán? icsáka esésóka

a a a

Öfelse

A legelső A legelső A legelső A legelső

Tudat

tulajdonképen tulajdonkép tulajdontulaj tulajajaj

ó ó ó ó ó ó ó

ne rglm.

pa ka pa ka pi pi
paku paku pipi paku paku pipi
a paku paku Pi paku paku Pi

Pak!

Pa Pa Pakapa Pa pi hi hi hi
hi hi hi hi

Csont Adám

Bernath Aurel: Kép

EGYÜGYÜ ZAHARIÁS A MEGVÁLTÓ

A grundokon állatok füstölő hulladéka s a megsebzett szardíniasdobozok között élt Együgyű Zahariás a Megváltó.

A lyukas laborokban már szünültig telt az este és a trágyadombok köré, mint szent máglyakhoz vándoroltak a gyertyaszemű kandúrok.

Együgyű Zahariás egy holdszárga esernyő alatt lakott, ott ahol a mindenféle kondenzesdobozok és a felaprított magzatok patakjai egymásbázokognak s a sok füstertelen bádög széles hullámokban hömpölyög a grund tégladokkjai között.

Ő Zahariás fűszerkereskedésének partján csak egyetlen fa ácsorgott öngyilkosok cingar kötélmaradékaival s kezek csokraival a lombjai között. S amikor az estében felhuzta a redőnyöket, a kerítések hézagai megvilágosodtak s a külvárosok csapszékeiből meg a raktárnegyedek szobácskáiból meg a nagy körutak kis bordélyfalvaiból meg a templomárkádok kolduspadjaiból meg a tenger-magas gyárkémények alól jöttek zsákbavarrt gyermekekkel, lufballon könnvű gyomrukkal és mákszemnyi szívukkal a szegények.

Amint óvatosan átléptek a hasadékokon, látni lehetett némeivük egyszerű villanykörtét hord csak a szíve helyén, s az bizony olyan keservesen világított, mint a kiegészített lámpácskák az éjfélutáni lépesóházakban vagy az elhagyott klozeteken.

S aztán jöttek egyenkint és jöttek párosával és szólanul letelepedtek a partokon. Fönt egy kis homok buckon a holdfényű esernyő alatt ült Együgyű Zahariás a Megváltó.

A közeli bérpalotából tizenkettőkor szokta kihajítani a vöröshaju bankár az utolsó pléhdobozokat és akkor beforradtak a kerítések hasadécai és tolvajok és rendőrök meg gyilkosok meg alkoholisták már mind ott ültek mozdulatlan.

Együgyű Zahariás akkor így szólott hozzájuk:

— Mióta magatok közé fogadtatok csak szegényedni látlak benneteket. Asszonyaitok számlálatlan bevarrt zsákokat hordanak partjaimhoz, látom mellettekben már mákszemnyire zsugorodtak a lámpások s a gyomrotokban látom az ágyagból gyurt kenyereket. S látom, hogy még azok is meg vannak számozva és felváltva cipelitek őket. Néha már megálltok a templomok előtt és hinni próbáltok a tulvilági örömeikben és hinni próbáljátok, hogy talán mégis szénának születünk az aranycsinálók üllepe alá.

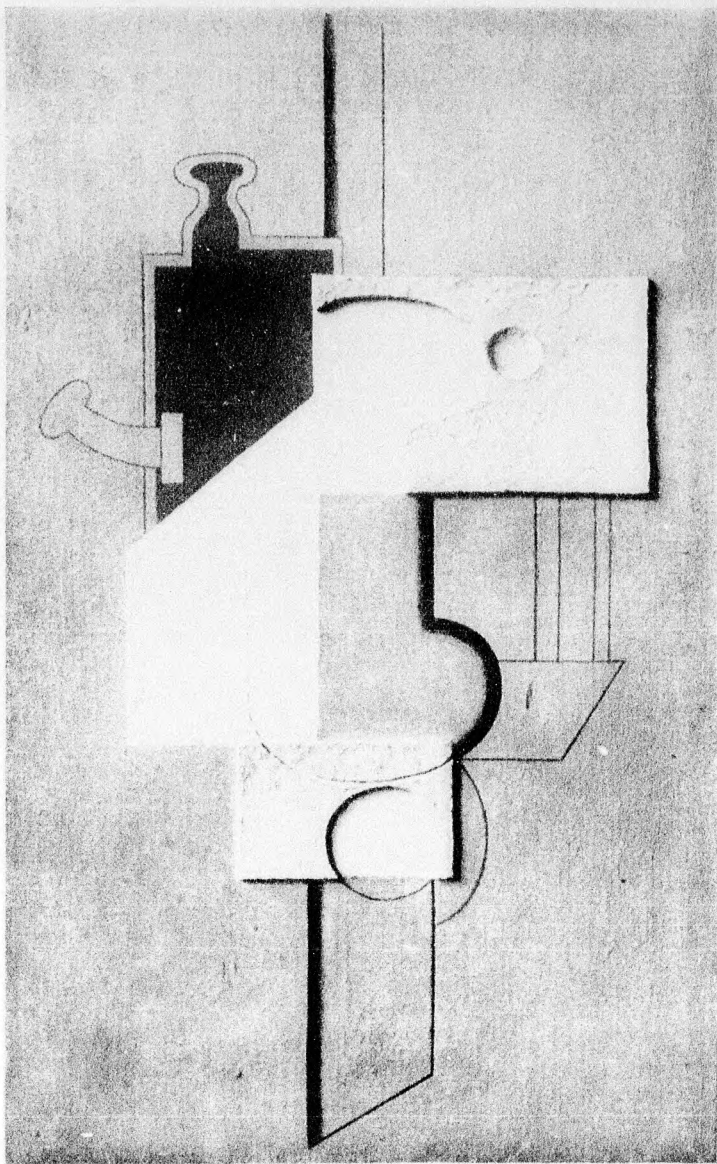
En csak egy egyszerű esavargó vagyok, de mondom nektek mielőtt szomorúságaim és örömeim vízé valnának bennetek, hogy ti olyankor összecseréletek a világosságot és a kenyeret termő napot a kiváltzótt ülleppel. Szavak ízét megelégettem, ideje, hogy szétörjem közöttünk a prédikációk hazug hidait és erőtikus ligeteit. Cselekedni akarok értetek!

Igy szólott Zahariás s felemelkedett, vékony lábszáram nacsakabőrökkel és tenyérvényi mellén zsákhordók rongyaival. Feje szárga volt mint a esurgatott méz, karjai üveget lölytak a levegő hálójában, szája egyetlen zöld síkator volt.

S amint megindult a törmelék rakások hajszálnyi gerincén körülötte a kétoldalt morajló tömeggel úgy tetszett, mint egy holdkoros kötéláncos.

A tömeg eleje mögéje morajlott s felmutatta a legsoványabbakat és legformátlanabbakat maga közül.

Igy értek a kapuhoz, s ekkor egy alig méternyi, soványka tehén bégetett vágatva felejük az utca végéből.

W. Baumcister: Kep M. I. (Nemet)

Mögötte kis emberke futott furkosbottal és az elszakadt madzaggal, amelynek egyik vége a csuklójához volt kötözve, mint a nagyvárosi detektíveknek a bilincs.

Zahariás nevetett, hármat köpött a tehen elé s az keserves bögéssel eléje alázatosodott.

Zahariás felült a méternyi tehenre s a két lábára ágaskodó bégető állaton belevágtatott az éjjelbe.

Már máslelnapja vágtattak s a tehen akkor mondta: amiert nem rugdostad össze a szügyemet, mint akiket idáig meglovagoltattam tud meg, hogy jó falusi szalona van az egyik felem en, a másikon pedig zamatos kenyér van.

Akkor Zahariás így szólt a tehenhez:

— Te tehen, te együgyű tehen, hét éve már, hogy falat nem volt a számban, amióta megmosdattam szememet a városok szomorúságában a levegő és az este az én táplálékom. En most a vörös bankárok közt is a legvörösebb hajuhoz akarok eljutni, hogy beszéljek vele a világ sorsáról.

A vékonyka tehen akkor így szólott urához:

— Rántsd meg uram a farkomat, hogy irányt változtassunk, mert bizony a legvörösebb bankár a tenger irányában lakik, s onnan is egy kiáltásnyira.

Zahariás megrántotta a tehenke farkát, s akkor egyszeriben sápadt tüz hullot ki a tehenke farka alól s ők egy pillanatra eligazodhattak a beláthatatlan éjjelben.

S a harmadik este egy hatalmas város fölé értek és csak látták a házak tetői le voltak görbítve, hogy a felhők szépen elkormányozhassanak s a tornyok elásottan dideregtek az utcákban.

Akkor a tehenke leszállt az egyik legcsöndesebb utcába, s az bizony gunmiből volt s a járdákon elektromos szőnyegek karosszékek futottak kövér urakkal és csupa száznvölcvantiméteres rendőrökkel. A kertes házak falaiból pedig ezüst gyertyatartók világítottak s az egész úgy nézett ki mint egy csöndes, egyenlőhőn érsékleten tartott folyosó.

Akkor a tehenke egyet rittyentett s menten száznvölcvantiméteres rendőrré változott s föl és alá kezdett sétálni az egyik legvilágosabb palota előtt és egészen úgy tett, mintha nem is tehenhusból lett volna s mintha a másik nyolcvan túsával a palota kapuját kellene őriznie.

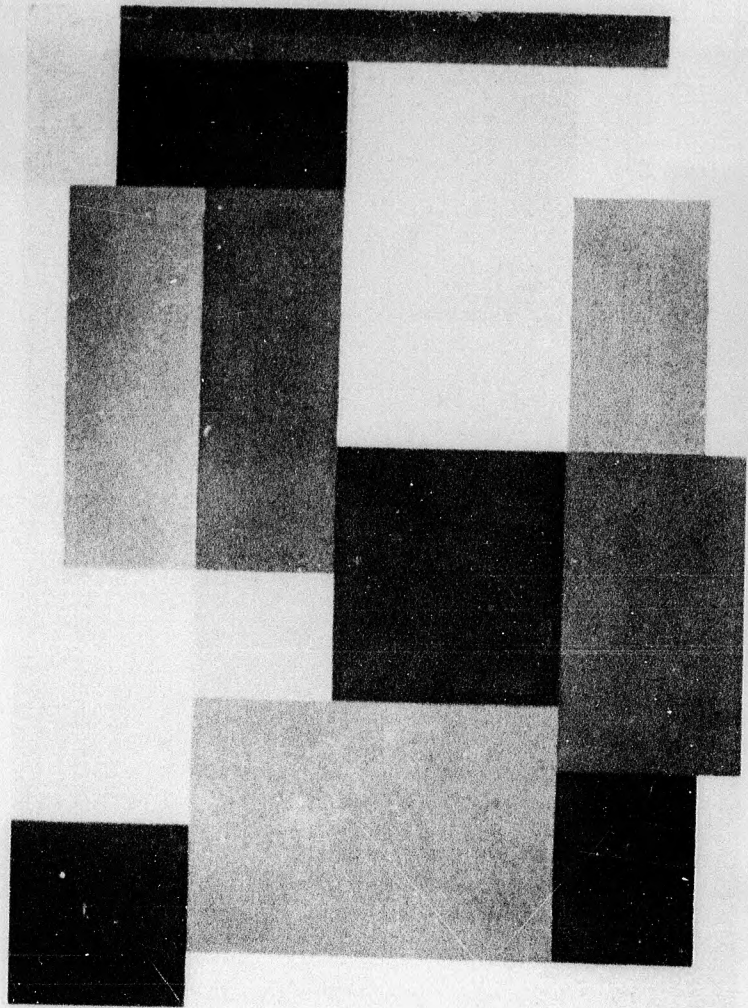
Zahariás pedig belépett a kapun s amint az ócska és büzös macskabőrökkel a térden a ház előcsarnokába ért a kipuderózott szolgák honaljukig húzott fehér harisnyáikban sóbálványokká meredtek s a kapus is sóbálvánnyá meredt a kerek ablakocska mögött, amint kezét éppen a tűzjelző harangozkára emelte és sóbálvánnyá meredt és hallani lehetett, amint megrepedezett a frakkba öltözött borbély is és a szép fehér szappanhab megüvegesedett az ezüst csészéjében és sóbálvánnyá merevedtek és kiejtették cilindriük alól a lopott ezüstkanalakat és a kikaligrafált aktákat a különböző országok nagykövetei, akik az aranyozott előszobákban álldogáltak és a két küszöb alá elhelyezett rendőrönök is sóbálvánnyá meredt és hallani lehetett pisztolyaik tompa kongását és bizony csak füst kanvargott ki belőlük.

Es akkor belépett a szobába és a forróságban születt madárnyi növények kókadtan leernyedtek a macskabőrök naftalin szagára és a csillárok között tenorozó kanárik is csak sárga homokot szitáltak fel a torkukból.

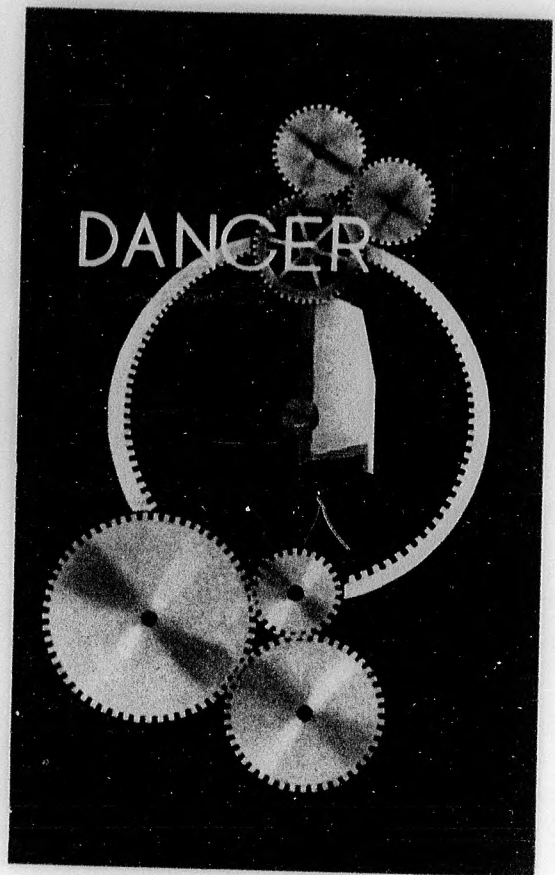
A legvörösebb bankár egy fogorvosi székben ült a terem közepén s a szék oldalán srófok voltak s föl és le lehetett a székei kormányozni. Amikor Zahariás belépett, a fogorvosi székben ülő legvörösebb bankár ép csavarintani akart az egyik srófon, hogy a padló alá szülyessze magát, de a srófok nyekkenve vissza felé lorogták s a szék mozdulatlan maradt.

Zahariás illedelmesen levette a sapkáját, a remegő vöröshajú ember elé lépett s így szólt:

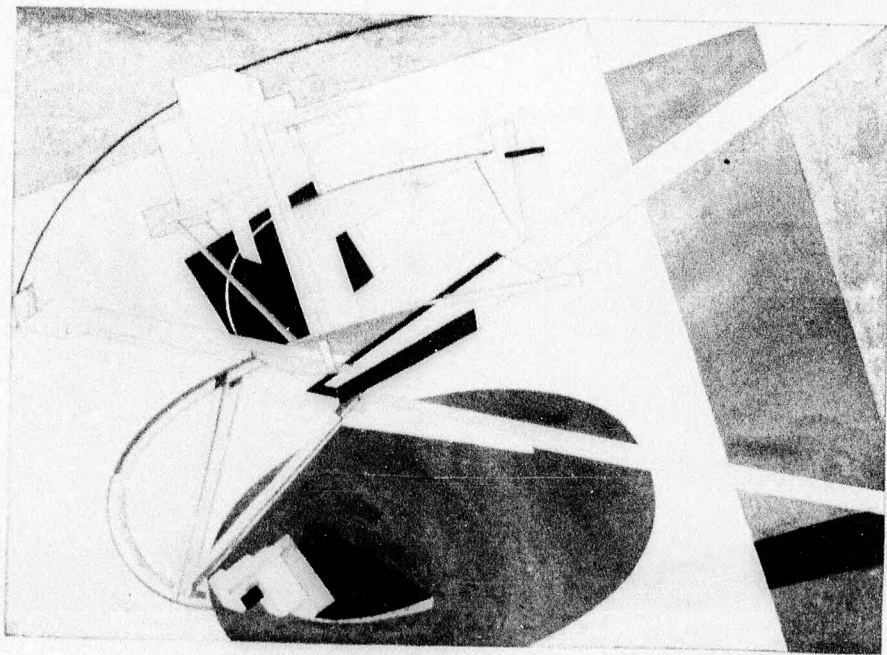
— Add ide aranyaidat, add ide a földeket, add ide a pékboltokat, add ide a partok kerítéseit, add ide a bányákat, a feltáratlanokat és a feltártakat, add ide a börtönök alagútjainak kulcsait, a mérnökeidet és orvosaidat, a fengereket és a sivatagokat, sárga téglahalmazaidat a városokban és egereknek való oduidat a falvakban.

Theo van Doesburg: Kompozicijó (Hollandia)

Man Ray: New-York-dada „Mecano“

El Lissitzky: Konstrukciá (Orosz)

Eljöttem, hogy kezembe vegyem a világ sorsát, a házakat visszabontsam téglákká, a tengereken egy órára megállítsam a hajókat, a gyárakban a hajtósíjikat, a bankokban a telefonokat és írógépeket, az országutak drótjában a táviratokat, a nemzökben a nemzés vágyát és ujjonon kezdjek el mindent, hogy minden ujjonon kezdje sorsát, ember emberét, állat állatát, fű fűt, kő kőt.

A vöröshaju ember szemeiben ijedten lobogtak a zöld kanócok. Egy szélütött kinjával és egy agyalágyult röhlögésével próbálkozott felegyenesedni.

Zahariás akkor odalépett a székhez s a karfáról lelógó két villanydrótot szépen belekapcsolta a vezetékbe, s akkor egyszeribe röpködni és illatozni kezdtek a növények s a kanárik kórusosan felzokogtak.

A legvörösebb haju ember mint egy kiégett fehér mézhasáb lezuhant a padlóra.

Zahariás akkor meglátott a széken egy kis agyonlapított bádogszelencét, abban pedig egy szál papíron, egy arany forint feküdt. A forintot megköpdöste, elásta a mellébe s a harsogó nadárzengésben indult ki vigan s palotából. Kint csak végig szagolt a sok száznyelvencentiméteres rendőrön s a kilencedikben megérezte a tehénszagot.

A rendőrök még alig tértek magukhoz, amikor ők már a házak fölött repültek újból s a csillagok megkövéredett arccal lobogtak fölöttük.

A hatalmas grundon már tengernyire dagadt a nép. Itt-ott kórusok zengtek föl s bágyadtan visszaenyedtek a csöndbe. A szorongásig tele térség fölött forrón gőzölgött az éjjel.

Ekkor az ég keleti aljából ökölnyi fényesség uszott feléjük és egyre emelkedett és egyre feltebben világított le a mélységbe.

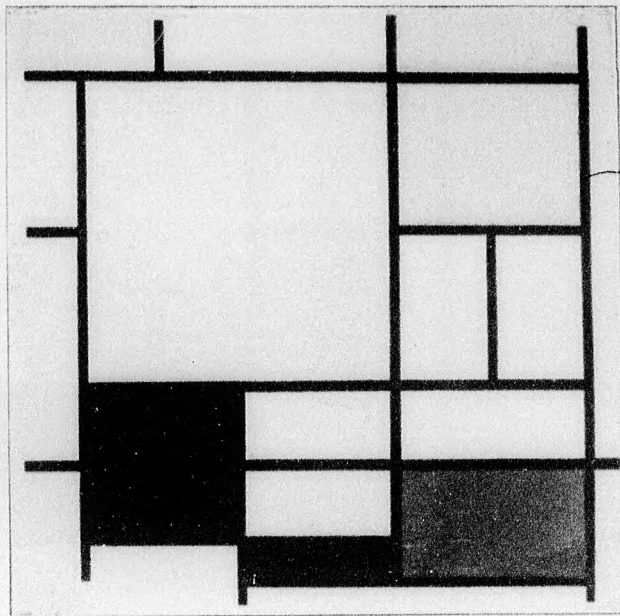
A tömeg lábujra állt, szónokok emelkedtek ki belőle, s a megváltó jövetelét hirdették elesuklón. Asszonyok kifejtették a zsákokból még lélegző magzatjaikat alkoholisták meggyújtották a lehelletüket és szép zöld erdőköt énekeltek maguk fölé. S az ökölnyi fényesség egyre közeledett és kék volt mint a kemezők tüze és ragyogott mint a meglagvott vér.

S ereszkedett lefelé és toronymagasban hirtelen megállott.

S akkor látták, Zahariás volt, a méternyi tehénként s a macskabőrök naftalinja elterjengett az estében.

S Zahariás így szólott hozzájuk:

— Örvendjétek ti tolvajok, tudóveszesek, gyilkosok és alkoholisták, mert meg akarlak váltani mindannyiátokat. S akinek eddig nem adatott meg asszonya emlőin örvendezni, mert gyárakban csurgatta el karjai erejét, ma új karokat és mindenfajta új emeltyüket és dinamókat vásárolhat magára és akinek nem adatott meg tele lopni feneketlen zsebeit a legdrágább holmikkal, ma csengő aranyon kültőlheti a belvárosok legfinomabb áruháztulajdonosait, s akinek nem adatott meg eloltani mellének és agyának szomját a csapszékekben, ma a sárgaréz vízvezetékcsövek és betapaszthatatlan források alá feküdhét, amelyekből a legtisztább borok harmatoznak, s akinek nem adatott meg megtisztalkodni a meggyilkolt és felrobbantott uralkodók és hentések emlékeitől, ma megfürödhét az országutak porában s bizony ujjá fog születni. Mert a megváltás első napja van ma, amikor a szegények maguk közé veszik a bemocskolható aranyat s magukra vásárolják az élet minden jóját és bölcsességét.

Piet Mondrian: Kompozicio 1921 (Hollandia) „De Stijl”

Menjétek hát ti emberek vegyétek magatok közé az élethez szükséges kenyeret és bort és énekeljétek a teljesülő életről.

S akkor Zahariás valami hatalmas fényeséget vett ki a tehénke szájából, ez pedig az arany forint volt, amely megnövekedett a tehénke nyálában és mint a frissen sült kenyeret a tömeg fölé aprította.

Az arany csurgott szakadtlanul s megduplázódott a tenyereken.

Zahariás pedig újból felemelkedett s testének foggya fénye néhány pillanat múlva kihunytt a déli égbolt alján.

Már újból éjeleket és nappalokat röptek s a harmadik éjjel egy fehérre meszelt város fölé értek. A házak alázatosan gubbaszkodtak, s a tornyok és a hegydombra épített felzárzózott palota derülten posztoltak az éjjelben.

A tehénke akkor így szólott urához:

— Uram én már sok városokat átrepültem, s át repültem mélységes tengereket és mérhetetlen sziklákat, de jaj őrizkedj a sok tornyos városoktól, mert azokban aranytáblás papok posztolnak, de jaj őrizkedj a felzárzózott palotáktól, mert azokban feneketlen szobák és mérges török leselkednek az együgyűekre.

S Együgyű Zahariás akkor válaszolta:

— Ó testvérem, te kis együgyű állat, hétezer év előtt még én voltam az úr ezekben a lepedőfehér városokban, ő voltam én kő patakok torkolatában, ő voltam én gyílok lovagok mellében, kén voltam az inkvizitorok máglyán, hegyek oldalán rohadó gyökér, s üvöltő kiáltás szél torkában, víz voltam esők cseppjében s voltam szállástadó barlang s szállástkereső vándor. Az élet minden menekét és csapdáját magamban hordom: én vagyok az együgyűek legeggyűbbje, kinek a kéjgyilkosok és szadisták ezer véres furlangja is csak egyszerű együgyűség.

Akkor a kis tehénke még háromszor körülszágalszta a felzárzózott palotát, s a palota egyik elhagyatott kis udvarára leszállott. Ott menten létrává változott, s amikor pedig Zahariás felkúszott rajta s egy kerek ablakoeska mögött eltűnt, világító mécsessé változott s ott röpkö-

A. Uleizes: Faltestmény (franciá)

dott Zahariás homloka előtt, s vezette őt az aranyozott csigalépcsőkön, s a jéghideg toronyszobákon, s a csapóajtokon és kis hidakon és koromsötét kamrákon. S akkor egy ablaktalan szobába léptek s az olyan volt mint egy tintával teli edény s csak egyetlen fényes pont uszott a közepén.

Zahariás ismerte a járást, néhány lépést tett előre s akkor látta egy sárga, mozdulatlan figura ül bebalzsamozva diborkendőkben és olcsó sárgaréz koronával a fején a szoba közepén.

S amint jól megnézte, a lábaiba számlálatlan drótok voltak beletűzve a padló alól, s hallani lehetett valami mély és ezerhangu mormogás, üvöltözés, röhögés és temporkórus zokog fel a padló alól.

S Zahariás akkor még közelebb ment a mozdulatlan figurához, s megérintette egyik kezét, amelyben egy élesre fent kardot tartott s megérintette a másik kezét is, amelyben egy egyszerű kereszt sapadozott.

S akkor a melléből kihuzott egy berozdásodott szállakampót, s beleakasztotta a figura mellébe és fölhasította. S mire akkor hizott egerek és kocolyok csurogtak ki abból és a gyomrából megemésztetlen bádogtanyérok és serlegek. De vér egyetlen csepp sem hullott a kezére.

Akkor elhasította alatta a nyöszörgő drótokat és hallotta amint a kolostorok és a Vatikán befalazott termei és az apácák csapóajtós böjtpincéi keservesen felzokognak, s még sok-sok tompa üvöltés és mozgás bugyborékkolt fel a padló alól s aztán végtelen esőnd lett.

S akkor karjára vette a kifolytbelü figurát s elindult vele, s előtte röpült a tehénke világító mécesként s amerre mentek a folyonyi lépcsőkön s az üvegfolyósókön, s az ezüstfalu termeken a szolgák és miniszterek dermedten és tágranyilt szemekkel üldögéltek a falak aljában, s mellükre ejtettek lehervadt fejüket.

Már megint harmadik napja repültek, s estefele visszatértek a gőzölgő város fölé. A térségeken már kiunt övönlöttek a népek ünneplőruháikban, teli arccal és megsztított cipőkben. Némelyiknek a nagy sietségben még kifógtak az érett szőlőfürtök a torkán, mások csak az emésztés csutkáival álldogáltak a hátuljukban. Szép tiszta megfésülködött tömeg volt, s az utcákon hatalmas táblákon új tizparancsolatok viritottak s a népek kéretek, nem tolongani, baloldalt haladni és köpeteiket a falak mellett ácsorgó liggénikus vedrekbe elhelyezni. A brillantín és a testek szaga formákba állt s a lehelet fölött vitorlázott. Némelyek fölálltak és beszédet intéztek az egymástól tisztes távolságnyira várakozó tömeghez és közben figyelmeztették őket a többtermelés szükségszerűségére és a történelmi materializmusra.

S akkor felzendültek a gyárak kéményei, a házak lapos tetőin elhelyezett teraszokról, a világító tornyokból, a technika bögette és ragyogtatta vívmányait. Némely festők még sietve vitték vázlataikat a tűzfalak alá, s közben oly szerenesétlenül fordították meg a honuk alatt elhelyezett absztrakt kompozíciót, hogy menten

klasszikus naturalizmussá változott. A költők, kik a monumentálisra és a szabad formák litére esküdöztek, a komor gyárkémények alól — Isten tölcséréiből — bőmbölték himnuszaikat. Lakatosok és írók szakszervezete folyonult a könyöknyi utcákban és közös szimbólumként aranykulcsokat és az igazsághoz vezető detektívlámpásokat vitték maguk előtt.

S jöttek a gyerekek is, kiket anyáik csak tegnapelőtt fejtettek ki a zsákokból és szemekben a megállított élet lámpásai szomorkodtak. S amint énekeltek a nagyok énekét a hangok olomárbocai visszaroskadtak a torkukba, s amint csicseregtek és egyszerre felzendültek, mint a karmestertelen kanárirajok az őserdőkben, hosszú sovány emberek és szakálas férfiak, mint a fekete zászlók fölük hajoltak és kioltották szájukon a lámpásokat.

A hideg higénikus városokban, a hatalmas és egyenletes gvárak közt, a szabályosra metszett utcákon és a feltisztított tereken hőmpölygött kivánesiskodott a nép.

Ekkor Zahariás a város elé ért a méternyi tehénen, s mi valami keserű füsttel telt meg a torka s lehervadtak benne a szavak szegfűi. S ne is ereszkedett le toronymagasba föléljük, hanem a mérhetetlen levegő közepéből szólott le hozzájuk:

— Tíz évezreden át nyöszörögtetek érte, mire elhoztam nektek a kőcefüjű embert és elmetszettem az élet hazug gyökereiről az ostoba szimbólumot. Szabad világok szabad népei vagytok, de jaj, mondom nektek, mielőtt késő lenne, legyetek egyenlők önmagatokkal és kezdjétek előről sorsotokat. Miként megmondtam: ember emberét, fű fűt, állat állatét, kő kőét.

En az új tizparancsolatokkal jöttem el hozzátok s mondom ti nektek:

— Emberek! Ne keressétek hallottartokban önmagatokat!

— Emberek! Szabadítsátok fel a teremtés örökké megújuló forrásait bennetek: gyermekeiteket.

— Emberek! a pusztá létet ne cseréljétek össze az élettel!

S akkor lehajtotta közéjük a kőcefüjű bábút s eltűnt, s jó volt, mert így nem láthatta mint esnek neki népei s mint viszik haza a darabokra szedett bábút, mint a hőhértelét lányaiknak és szeretőiknek, hogy megörvendeztessék vele őket s misztikus hallgatásban körte üldögéljenek a lobogó kandalók mellett.

Mert a nép akkor üres fejjel és értelmetlen tekintettel s a bábuvál, mint egyetlen okos és értelmes pozitívummal a kezében visszaözönlött lakásaiba.

Zahariás most a falvak felé kormányozta a tehénét. S már újból harminadik napja röpültek, s a nap ép kihunyni készült a bányadombok mögött, amikor a kis tehénke megszólalt:

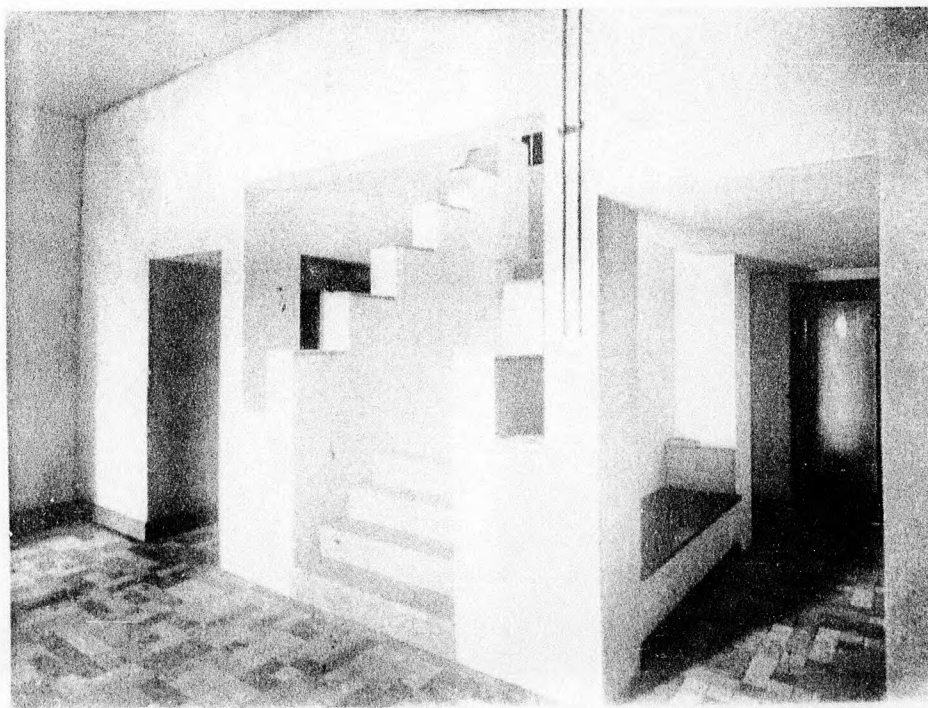
— Uram rántsd meg az én farkomat, hogy kiereszsem nyelvem alól a galambot, hogy leszállhason a földre és hírt hozzon nekünk.

S akkor Zahariás megrántotta a tehénke farkát s a galamb kirepült a tehénke szájából s mély bűgással a föld felé írta magát.

S amint bűgva és fáradtan s már alig lihegve újból felemelkedett hozzájuk, a hasalja véres volt s ijedt szeméből lángok röpöködtek.

S akkor mondta a tehénke s a galamb akkor már Zahariás vállán ült holtan és sulvosan mint egy mázsányi kő:

— Uram ne szállj te le a hegyek közé, a völgyekbe, a mezőségekre, a földekre, szénégetőkhöz és a föld legnyomorultabb cselédjeihez a bányákba, mert bizony mérgezett kutak és vadállatoknak való csapdák leselkednek ott rád.

J. J. P. Oud: Csarnok lépcsővel (Hollandia)

Yoritz Ernst Wasmuth: A. G. Berlin

S akkor mondta Zahariás a tehénkének:

— Te együgyű jószágos lélek, vajjon hogyan táplálhatnám népeimet, ha nem szállnék le a földek cselédjeihez, a szénégetőkhöz, a bányászokhoz és félelmetes istenekhez: útmenti keresztszékhez és barlanglakó vénekhöz. Leszállok hozzájuk mert fel akarom őket szabadítani élettelen bálványaik alól s az éjszakák és várromok legendái alól s ki akarom őket vezetni az éjfelet kongató harangok áhítatvermeiből.

Ha még egy percet késlekedünk, eltortlaszolja a síkságokra induló patakokat és ugaron hagyják a népek földjeit.

Akkor leszálltak s már mélységes csönd volt és éjjel.

S amint leértek a völgybe, a tehénke menten zöldszemű farkassá változott és az első domboldalra futott s ijesztően felüvöltötte az éjszakát.

A fák kitárták ablakaikat, s kakukok meg mókusok, baglyok meg sakálók kerek szemekkel és álmos fiaikkal jédt szimfóniába kezdtek.

Akkor Zahariás csak ment az ösvényen, vállán a halott galambbal s n. ellette zöld szemekkel és borzas sörénnyel lépdelt a tehénhusu farkas.

S amint hármát léptek véres hús szaga terjengett feléjük, s a fügyömru farkas akkor szépen kikerülte az első csapdát, amely gyertyás fenékkal és egy baltás paraszt meny arcával világított fel hozzájuk.

S amint hatott léptek egy őzike keserves siránkozását hallották a második veremben, s Zahariás akkor le akart szállni a verembe, hogy kiszabadítsa, de a tehénke eléje állott és mondta: Uram ne szállj te le a verembe, mert bizony mondom vénasszony hangja van a siránkozó őzikenek.

S amint kilencet léptek egy templomajtónyi barlang elé értek, s az előtt pedig egy kiterjesztett szárnyu denevér világított.

Zahariás akkor belépett a barlangba, vállán a megkövedett galambbal és oldalán a tehénhusu farkassal.

S amint beléptek a koporsókeskeny folyósóra s tapogatózva és szimatolva egyre beljebb jutottak, nedves agyagos sár szagát lehelték magukba és a folyosó aljából vándorzörgő füstöt.

S amint haladtak egyre mélyebben, s a mint a tályogos föld egyik felére támasztották fülüket, gyerekek gyufalángos korusait hallották keservesen zokogni s amint a folyosó másik oldalára tették fülüket, betegek és haldoklók utolsó viziórdőiket hörögték feléjük. S amikor a talpuk alatti göröngyöket fülelték, hallották az örökké nyughatatlan césaromaniákus miniszterelnökök és hadvezérek kongresszusát a kriptákból, s ha a fejük fölötti agyag menyezetet hallgatództák, hallották a spiritiszták szent összejöveteleinek és túlvilági izeneteinek tompa moráját.

Igy haladtak egyre előbbre s ekkor egy patak keresztelte útjukat, amely tenyérnyi széles volt mindössze s amelyet csak egyszerűen át kellett lépniök. A patak egy keresztfolyosóból jött és torkolott és Zahariás egész világosan hallotta benne tovauszni a halakat, gyomrukban krajcárnvi verklükkel. S akkor megálltak a patak tulsó felén és jobbra és balra szaglásztek és fülelték a keresztfolyosóba és hallották jobbról keserves zokogással csurog feléjük a víz és csak hallották balra keserves zokogással morajlik el a víz.

S akkor még sokáig fülelték s fejüket néha, mint a kakasok feltölték a magasba és bárgyun hallgatództak.

S mire ekkor jobbról és balról egy pillanatra megvilágosodott a keresztfolyosó és új források cincogtak fel a

mélységből és cseppkövek kristályosodtak és gyökerek vizet szívtak magukba és aztán csönd lett.

S a zöldszemű farkas akkor így szólott urához:

Uram gyertünk mi ki ebből a folyosóból, emelkedjünk mi ki újból a föld színére, mert jaj, mondom, itt megfuladt hajnalok világítanak, mert jaj, mondom, itt cse-csemők énekelnek az agyag közt, mert jaj, mondom, itt a vér megissza a vért és megromlik, unokák üldögélnek a föld alatt ükapáik megiszaposodott vérével a csontjaik közt és röpülni készülnek a boldos bocik fiszta rétejére.

S Zahariás akkor mondta:

— Nem mehetek én fel a föld színére, meg kell nekem találnom a kuncogó számarfarkot, mert bizony abban van a lerágott téglafüül, ketté kell harapnom a lerágott téglafüület, mert bizony abban van az olajforrás, fel kell innom nekem az olajforrást, mert bizony akkor kinyílik eszemben a látás napernyője és rátalálok a barlangok isteneire.

S akkor vándoroltak tovább s a tehénhusu farkas akkor már aszott és lompos volt s a megkövedett galamb zöld és verejtékes.

S amint mentek egy második patak elé értek, amely utcányi széles volt és jól láthaták a vízben tovauszó ágyacsakát, amelyekben mozdulatlan nagyhasu asszonyok usztak ki kék füstölökkel a lábaiknál, a föld felszínére.

A patakon egy hajszálnyi fénysugár vezetett át s ők akkor hármán ráléptek, s átjutottak a másik partra. S akkor jobbra és balra fülelni és szaglászni kezdtek és jólhallották jobbról a patak keserves indulását és jól hallották balról a patak keserves menekülését.

S amint így hallgatództak jobbról és balról hirtelen megvilágosodott a patak és hallani lehetett, mint az óra ketvegését a parasztok járását a szántóföldeken, amint tomporíg a patakba ejtették eseten lábaikat, s hallani lehetett a föld alá tölt barmok, elhasznált omnibuszok és ócskavas telefontpóznák beszélgetését a civilizációról s hallani lehetett a felkoncolt svarmliniák káplárainak tompa és egyre ismétlődő vezényszavait.

De a számarfarkok cincogását nem lehetett hallani.

S akkor mondta a tehénhusu farkas remegve és véresre gyalogolt lábait mutogatva:

— Uram ülj fel te az én hátamra, uszunk mi itt ki a patak mentén a föld felszínére, mert bizony mondom itt az értelmetlenség vályui következnek.

S akkor szólott Zahariás:

— Menni fogunk az én utamon, amely nem vezet balra, se nem vezet jobbra, hanem vezet előre. Te pedig dobd el a lábaidat, amelyek letöredeztek az uton és nyisd ki szárnyaidat, mert az út itt meg fog tágulni és te repülni fogsz előttünk.

S akkor a farkas lerázta maradék lábait és felesatogtatta szárnyait s röpülni kezdett előttük. Az út pedig megtágult magasságában és szélteben és hömpölygőn beleáradt a végtelenbe. Fögboltozatok alatt haladtak titokzatosan kihanyó és fellobogó jelek és nyöszörgések között és amerre néztek, tompa és füledt nyári éj volt. fűszálak kókadtan ágaskodtak és ernyedtek, a szél szikláknak állt a sziklák közé.

Ekkor egy egészen olcsó és beroszdásodott bádognakrisztus elé értek, amely két keresztbe fektetett gerendán csüngött az út torkolatában s a bádognakrisztusnak olajméses pislogott a bal lábujja alatt. S amikor eléje értek a bádognakrisztus csak kioldozta a kötelet a nyakából s hangtalanul leereszkedett a földre, az olajmésesest elköpte

a ballábujja alatt, de az csak tovább világított mint a burába fojtott parázs.

Együgyű Zahariás most a bádögkrisztus elé ért és legkevésbé sem csodálkozott a történeten. A bádögkrisztus pedig eközben letelepedett az árok szélére, falatozni kezdett, s intett nekik, hogy üljenek le ők is melléje. Zahariás leült melléje az árok szélére.

Ők mindezen semmitsem csodálkoztak, mint csodálkoztak, remüldöztek és siránkoztak volna más emberek, ismerték egymást a hosszú vándorlásokból s egyiknek Krisztus nem volt több a fáknál és a füveknél s a másiknak az egyszerű csavargó nem volt kevesebb a zamatos pataknál.

S akkor egy ideig még hallgattak, amíg az öreg megint szépen kapeájába kötözte maradék elemóziáját s aztán Zahariás így szólt:

— Eljöttem végül harmadiknak hozzátok, adjátok oda nekem a cincogó számfarkot, ideje volna, hogy visszatérjek vele az emberekhez és vissza vezessem őket önmagukhoz.

A bádögkrisztus pedig válaszolta:

— Tizenkilencévszázadnál több mulott el azóta, hogy megszülettem, hirdetem a csodanélküli egyszerűséget; a szeretetet az emberek közt, s lettem spirítiszták és a növényevő társulatok jelvényeinél és büvös háromszögéinél is olcsóbb játékszere az együgyűeknek és komiszaknak.

Mikor az utak már kiürültek, leszálok kis és nagy keresztjeimről, megízlelem a föld fűvét és sarát s a patakokat, hogy emlékezsem embervoltomra. Istent tettem belém, hogy megbocsájthassam, ha ellenem vétkeznek, bálványt tettem belém, hogy eljátszoghassanak szavaimmal, mint a homokkal tömött gránáttal. És én mondom neked, kinek jöttét a kenyér és az élet szeretetében és gazdagságában akasztásra és az élet megcsönkítésére használták ki a népek bírái, hogy jaj azoknak, akik megszületnek, hogy jaj azoknak, akik nem apák és dédapák útját jöttek folytani a világra, jaj a születőknek, kik hitet tesznek életre s nem pedig halálra. Egy nyomorult isten vagyok, kártékony életből kivert állat, s jaj nekem valahányszor ember képmében jelenek meg a városokban. Engem csak dicsérni és énekelni szabad a föld országutjain, pupos, félszemű, kegyetlen és vérengző, cifrázkodó és nagyívó menetek és búcsusok hordják szét az én gyalázatomat. Én látom, mert itt vonulnak el előttem, bégetve, kalaptalanul, sunyin, alkudozón és vállveregetőn, halom éhínségekre spekulálón, leraktározott gabonaszákjaikra kért fohászukat, látom szomszéd földekre asszonyokra és barmokra leselkedő szemek könnyörgését felémgörbülni, a papok füstölőit, amelyekből erőtikus rőpiratok és 10%-os takarékkönyvecskék kovályognak elő. Csak a szegények odúiban, a külvárosok saráiban élek én még megfoghatatlan és kiapadhatatlan.

S Zahariás akkor kiszáradt torokkal így szólt:

— Nincsenek immár szegényeid a városokban Krisztus, mert én enni adtam nekik és felöltöttem őket.

S az öreg akkor elkomorodott és mondta:

— Nem beszélj igazat Zahariás, az én szegényeim nem hagynak el engem, s ha eljön majd az ő országuk, bevesznek engem az országutakról és a templomok elől s lekasztanak a hideg falakról és nyakláncokról. Mivel pedig ez nem így van, nem szólsz te igazat, élnek még az én szegényeim a városokban és mindenütt.

S Zahariás válaszolta:

— A te szegényeid szőlőgerezdekkel és az emésztés csutkáival álldogálnak a sarkokon és a bódék előtt s

semmilyen sem akarnak többé különbözni uraiktól. Ezért jöttem el hozzátok, adjátok nekem a cincogó számfarkot, hogy értelmet adhassak az ő kenyerükbe és vissza vezessem őket önmagukhoz és az élethez.

De az öreg akkor keservesen sirni kezdett és mondta: Mond meg nekik ha visszatérsz, hogy sirni láttad az ő főszege Istenüket, Krisztust, kit kivertek maguk közül az életből, s maguk fölé teregették cégérnek.

S az öreg akkor roskadtan és aszottan vállára dobta a kapeába csomagolt elemóziát és keservesen zokogott mint egy gyermek, aki elvesztette a nagy zürzavaros városban anyját. S a kereszt elé cammogott, hogy újra felkinozza rá magát. S Zahariás akkor felsegítette az ő szomorú társát, a végtelen vándorlásokban, s felélesztette a ballába ujja alatt ácsorgó mécesest, mert immár reggelledett s a falvak kaszáloi és urai is közeleghetnek s bizony nagyon káromkodnának és röhögnének és szitkozódának, ha nem találnák rendben az ő isteneiket.

Zahariás már messze járt a röplő farkassal s vállán a megkövesedett galambbal, amikor még mindig zokogni hallotta az ő keserves társát, az ő anyját vesztett barátját, Krisztust.

Ekkor egy omladozó malomhoz értek, amely egy sűrű kék patak mellett állott, s bizony ők menten felismerték a patakban a kis ágyaeskákat a nagyhasú asszonyokkal.

A malom ablakában pedig egy vén anyóka ült s egy szálf kankalint tartott a kezében.

Együgyű Zahariás ekkor így szólt az anyókához:

— Milyen kén szaga van a te kankalmodnak, s milyen fénylő sürgönyhuzalok lapulnak a te omlatag falaid között. Ő ismerlek én téged telefonjaiddal és modern törvénykönyveiddel és házaiddal és csatornahálózataiddal és szolgabiráiddal, miket együttvéve civilizációnak neveznek. Tudom, hogy örök életre rendezkedtél be a földön s az új társadalmakban is csak önmagadat akarod folytatni. De én eljöttem, hogy kivégjem ülleped alól a cincogó egérfarkot s visszavezessem az embereket önmagukhoz.

S ekkor egész világosan hallani lehetett az egérfarok cincogását, s a vénanyóka kezében hirtelen elsápadt a kankalin, de jaj, együgyű Zahariás nem hallotta az anyóka szemében a röhej vérese vonyítását, s mikor belépett a malomba, hogy elhossa a cincogó számfarkot, csak látta, hogy az anyóka feszes nadrágban és irógépeken tartott ujjakkal ült az ablak mögött és bizony vastag bambusz nád volt a eszímájában.

S mikor Zahariás a banya elé ért, az tenyerén eléje tartotta a számfarkot és mondta:

— Jaj, együgyű Zahariás, ime vedd a cincogó számfarkot, de én mondom neked, nekem élet volt, hogy nem volt neked halálod lesz, hogy van. Azzal, mint egy homokkal teli zsák, elvágódott a földön.

Zahariás pedig elvette a számfarkot, s akkor kiesett belőle a lerágott téglafül, kettéharapta a lerágott téglafület s akkor előzuhogott az olajforrás, felitta az olajforrást, s akkor kinyitott benne a látás napernyője.

Ő ki tudja, mit láthatott Zahariás. Ő ki tudja miért, sulyosodott elbírhatalanná vállán a megkövesedett galamb. Ő ki tudja, miért vonyította újból elő a kövek és gyökerek közül a tehénhusu farkas az éjszakát, de együgyű Zahariás ekkor csak ennyit mondott:

— Immár tudom, miként lehet a világot megváltani: meg fogom váltani a népeket megváltóitól.

Azzal megrántotta maga alát a földet és zuhanni kezdett.

Barta Sándor

33

Betűvers:

B
G H W K F
O C Z D S
E E E E

BETŰK —

óh óh

Tudománytól
Művészettől
Geográfiától
Pszihológiától

várandóságak

GONDOLAT-
EMBRYOKKAL

A J Y I L
M N

ÖRÖKKÉ VÁRANDÓSÁK

ZR

HELYZET
CSELEKVÉS

DRÁMA-

0 0 0 0 0

7984

55

óh Ti olajszagú kikirics ábrázatú

Mártirjai

A TUDOMÁNYNAK

KLFCCC
FFEE
GB

KÖLTŐ
RENDEZŐ

SZINÉSZ-O

EGYENLETEK

HHZ

!! —

Kilopkodjátok a reflektorokat a

SZEMEKBŐL

VILÁG
MINDEN - 0 0 0 0 0

BETUK

XG

YZ

TE

FF

A Itt lefüggönyözve tornyosodik
BC
DEFG
HIJKLM
NOPRSTB

HAZUGSAG
FORRADALOM
KÁPOSZTAFŐZELEN
GRAMOFON

Tiszta művészetek sztérája
Szerelmek

TRAGÉDIÁK
Futbalsport

ARCHITEKTURA
VEZÉRCIKK

LOGIKUS EGYENLŐTLENSÉGEK
Dobostorta
B Ű Z
BOMBAK

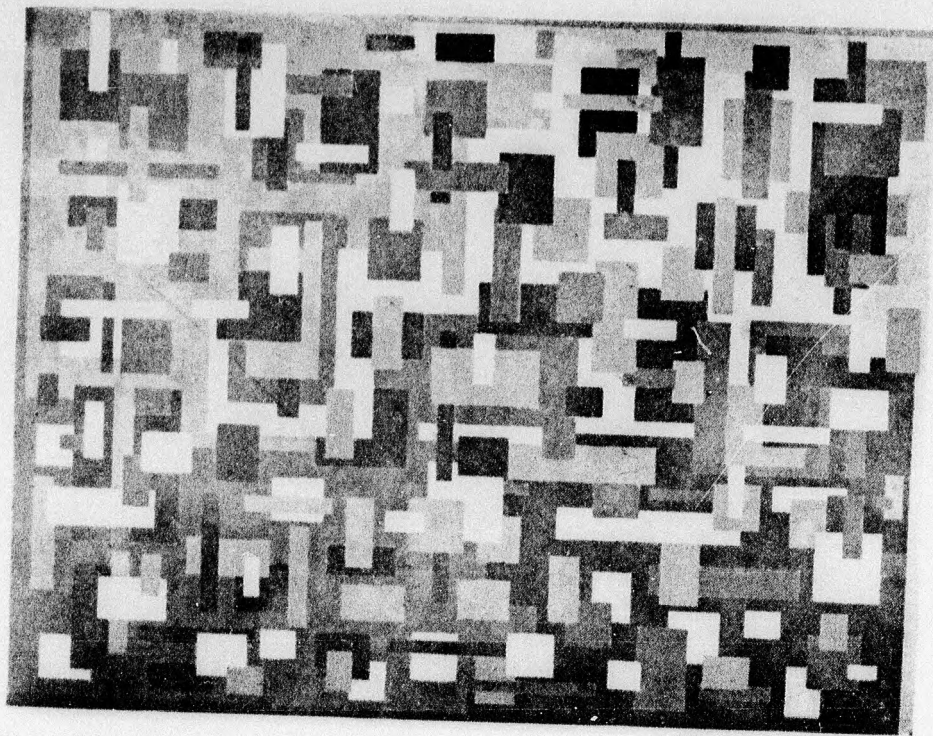
EZ
KULTURAKONZERVEK
RENGETEGE

Ö I É
U Ű ! O J É
K K !

!! FIGYELMEZTETÉS !!

— EMBEREK —
CACHERLINOZZÁTOK
BE
BETŰITEKET

CACH
Á Ú **G**

Huszár Vilmos: A városkompozíció

FESTÉSZET

A. GLEIZES

(PARIS)

Az a meghatározás, amely a festészet alatt a külvilág ábrázolásának egy módját érti, megakadályoz bennünket a festészet valóságos eszközeinek természetükhöz mért felhasználásában. Ami merőben másodlagos volt a középkor pikturájában, mikor még könyv nem létezett és a szót a tömegek között propagálni kellett, az utánzás szellemének felülkerekedésével egyben értelme és célja lett a festő munkájának.

A kubizmus és megértésének eszközei című könyvemben a festészet tényét így iparkodtam meghatározni: festeni annyit tesz mint egy sík felületet megjelkesíteni. Nagyobb határozottság kedvéért hozzá tehettem volna még azt is, hogy e felület összes tulajdonságaival. És annak kijelentése után, hogy e tulajdonságok a felület mennyiségeitől függenek s hogy közülük a két legszembeszökőbb a két dimenzió, vagyis a szélesség és hosszúság, kimutathattam volna, hogy a festő szerepe a felület természetében rejlő virtuális erők nyilvánkoztatásában áll. A művész tehát ura a formák születésének, amelyeknek végtelen műanszú játéka a felület valóságának megsértése nélkül megfelel érzékelhető realitása ezer arának.

Ha ilyenformán szigorúan formális szempontból megéreztük a felület mechanizmusát, hátra van még, hogy saját fényuralta körükön belül a formák mechanizmusát is észleljük. Nyomban felvetődik egy fogalom, amely e fény mibenlétének elsőrendű fontosságát ad és amelynek ismerete lehetővé teszi a formák akciójának szigorú rendszer szerinti vezetését; ez a fogalom a színes percepciókhoz tapad. A művész itt olybá tűnik fel mint a formák ritmusának elrendezője a fényben, amely ezt a ritmust látószerveink számára felfoghatóvá teszi. A szín, mely csak a mi szemünknek van, ennek a szervnek lényeges sajátága, ugyszólván esztétikai ösztöndíja. Tisztán ebből az okból érdemel figyelmet.

De a festők hamarosan elfelejtették a festészet létalapját, mikor úgy fogták fel, mint a köröskörül létezőnek ábrázolásmódját. Középkori elődeik nem felejtették el ezt, ha a korban rejlő szükségszerűségek lényétől idegen anekdótikus hivatást is erőltettek a művészetre: mindenekelőtt színes formában gondolkodtak. A reneszánsz óta, mely határozottan új orientáció mozzanatát jelzi, a festészet hovatovább elhajlott más valórok felé, melyeknek a plasztikához semmi közük. Mihelyt a szellem az individuális-anarchikus gondolat tengelye körül forog, mindent hatalmába kerít a szándék oltsága; nem lephet meg tehát, ha azt látjuk, hogy a festészet irodalmi variánsok passzív eszközeül szolgál és végül is összezavarják a külső látványosságok előidézte költői reakciókkal.

A magam részéről bevallom, hogy nem értem azt a fogalomzavart, mely lehetővé teszi, hogy Giotto és Corot két művét ugyanazon szóval — festészet — jelöljük. Megjegyzendő, hogy nem a mű milyenségéről van szó, hanem az irányító szellemről. Ha a Louvrebán kijövő az olasz primitívek terméből, hogy belépjek az 1830 és 1870 közötti francia iskola termébe, hiába iparkodom közelhozni Angélicot és Courbet-t. Courbet elvitázhatalan ereje szerintem egy illuzórikus koncepcióra pazarlódik valami nem tudom milyen realizmus nevében, míg az olaszok a festészet célját érik el, mikor mélységesen spiritualisták maradnak. Courbet realitása a lények és dolgok látszata, míg amazok tudományon épült. Amit az anekdótákon kívül az mutat, hogy ami Courbétnél a priori, az olaszoknál a posterioris hogy az utóbbiak művei évszázadok után is ragyogóan ifjak és életerek, míg viszont Courbet és a kor festői, akármilyen kevés idő is választ el tőlük, már ma lakók és idejüket múltak, beleöregedtek a szemfényvesztés éjszakájába.

Ma azonban már nem arról van szó, hogy a kissé mindenütt jelentkező plasztikai ujjaszületést az izmusok terminológiáira korlátozzuk, melyek nem adnak egyebet

fojtogató szisztémánál, holott nekünk metódusra van szükségünk. Nem szabad megnyujtanunk a kétértelműség urahát sem úgy, hogy kívülről új mázzal vonjuk be, sem úgy, hogy ok nélkül megszorítjuk az átértékelés munkáját.

Az első esetben nem értettük meg a művészet munkáját a fantázián kívül, mely annak arcát divatszzerűen módosítja, hanem ezt a munkát az általános emberi munkával egyvonalúnak vesszük: a festő egyedüli foglalkozásának különféle tények riporteres visszaadását tekintjük. Ilyenkor a nihilizmus leselkedik a gyorsan holt-pontot ért művészre, mert természete az embernek ragaszkodni a bizonyosságokhoz, melyeket a lényegből gyúrt törvényekre épített világban érint.

A második esetben útközben állunk meg és kijelentjük, hogy eljutottunk a világ végéhez, mert nincs bátorságunk tovább merészkedni a szintézis felé és inkább megmaradunk az analízis mellett. Vannak esztétikusok, akik a piktura szótárát akarják megújítani, mikor a tárgyaknak egységet adnak. De ahelyett, hogy a rosszul értelmezett problémát félretölnék, festészet alatt továbbra is változatlanul a külvilág ábrázolásának módját értik és előre sejtve az ellenvetést, sietnek hozzátenni, hogy a tárgy megtartásának célja egyesegyedül a művészet emberiesítése.

Meg kell adni, hogy fűcsa szempont, mellyel példának okáért egy motor feltalálója édeskeveset törődik, egyszerűen azért, mert nem azt igyekszik utánozni, ami már van, hanem a nyers anyagból, melynek tulajdonságait ismeri, egy meghatározott célt szolgáló valamit akar teremteni.

A festészetnek tehát vissza kell adnunk egy, a jelenlétektől független realitást.

A zenész sem azt tanulja, hogy a szót vagy a külső zörejeket utánozza. Veszi a tulajdonságaikban, vonatkozásaikban, ritmikusság és zengzetesség szempontjából tudományosan tanulmányozott hangokat és fegyelmezett organizmusokat alkot, korántsem külső zörejek deformációit.

Mondjuk meg bátran, hogy a festőnek is ugyanez a teendője. A festészet realitása — tény. A felület formái tulajdonságaikban, vonatkozásaikban ritmikusság és színezettség szempontjából tudományosan tanulmányozandók. Akkor a festő fegyelmezett organizmusokat fog alkotni és korántsem tárgyak vagy külső látványosságok önkényes deformációit.

Mint ahogy a zenét az emberiesíti, hogy az embernek készül, azonképen a festészet is általtal emberiesül, hogy az emberé. Az emberiesítés nem memória dolga.

Es a kétértelműség magától el fog oszlani. A mostani zürzavar helyett, mely hatalmába ejti a művészt, aki tegnap még semmit se tudott és ma már az általános felfogáson túlnemő ismeretek szükségét érezve azok kifejezésében alkalmatlan eszközzel dolgozik, a fogalmak rendezése minden anyagnak megadja majd valóságos lehetőségeit. Akkor nem látunk többé sik felületen annak fölébe helyezett dolgokat, dolgokat, amik indifferens fekete lappá teszik, melyre valaki egy tétel bizonyítását írta, hanem be fogjuk látni, hogy a festő hivatása kizárólag ennek a sik felületnek megjel-kesítésében áll s egy új tény megteremtése felé tendál, mely beéri avval, hogy él, anélkül hogy valamit megmagyarázni akarna.

A művészi alkotás e fogalma különben napról-napra jobban testet ölt. De a realizáció fogalmának határa van. Mert realizálni nem lehet a titok nyitja nélkül. Ellen-

gedhetetlen szükség van egy egész tudományos kultúrára. A piktura szilárd alapot fog találni az aritmetikában és geometriában — formák — és a fizikában — színek. — A festő akkor tudni fogja, hogy ha a legnagyobb szabadsággal akarja realizálni belső Enjének titkos arculatát, alá kell vetnie magát az univerzumbeli törvények mozdulatlan alapelveinek. Könnyen lehetséges, sőt nagyon valószínű is, hogy ezek a törvények nagyobb rendszerbe helyezve viszonylagosak, ám a mi biztonságérzetünket kielégíti, ha abban a rendszerben, melybe magunk beletartozunk, egy világot teremthetjük meg az érzékelhető formáknak. Aki nem ismeri vagy tagadja ezeket a törvényeket és azt állítja, hogy ha az alapelvek örökkévalók, maguknak kell manifesztálódniuk, azok nem értették meg, hogy ha az organizmusokat alkotó természet szükségképen egy szigorú processzust követ, a teremtés művét végző ember is kell, hogy lelkiismerete legyen egy nem kevésbé szigorú processzusnak. Ezen az igazságon és a belőle levezethetőkön kívül van az esztétika területén a rüt, a rüt, mely a törvény létezésének bizonyítéka.

1922 április.

Ford: Gáspár Enare

DON LOYOLAI INIGO

RICHARD HUELSENBECK

(NEMET)

A gallionokat fel és lehuzogatták a holdtól elkülönül a lélek és a lélek zsebe az indiánusokat megterítettük és a kurvákat kik a pokoli bűn terheltjei voltak már 8 napja esókolom a követ melyre urunk Krisztus lábát tette amint égbeszállt egy szőke gyermek korbácsol reggelenként napkelte előtt és a békák szent véremet isszák szemeimet magam mögé dobtam és a vámosok és vétezők táncoltak rajta míg lélegzetük elakadt én átlétem a rubikont fejemben örvénylenek a szakramentek öszvéreim a városokon át mennek és a nép imádja ó én az árnyékotókat és földtáblákat tartom magam elé örömmre ki akarja megtölteni ezt nekem orditással száll föl előttem fel a föld ABBA ABBA kiáltják a bölcsék utam mögött ha én lélegzetemet visszatartom jajjogás száll a sir-helyekből

ha én táncolok mondják a farkasok kölykeikhez

hideg ur hideg ur mint ez még

ó bizony mégse azonban egészen

TE VAGY AZ UTAM ÉS AZ IGAZSÁG LÉGY VELEM

Ford: Santa Pál

PORTRAIT (Ujvari Erzsé prozai ala)

A patak ismeri a titokzatosság korálpalotáit

Rétek patak alá tették zokogó fejüket

A réten fű

réten virág

virágon madár

Nap szomorúságával lekaszálja

A patakban ólom van. Ólom. Ólom

madár keresztbe feküdt a patakon

A patakon ólom van. Ólom. Ólom

A patakban

Ólom

Ólom

Patak

TATLIN ŪVEGTORNYA

N. PUNIN

(OROSZ)

A Kozoktatásiügyi Népbiztosság képzőművészeti szakosztálya 1919-ben megbízta V. E. Tatlint, hogy készítse el a III. Internacionále emlékművének tervezetét. Tatlin haladéktalanul hozzálátott a munkához és elkészítette a tervezetét. Ezután V. E. Tatlin, J. A. Mejerzon, M. P. Vinogradov és I. M. Szapiro, a „Kollektív alkotásban” egyesülten, részleteiben is kidolgozták a tervezetét és megépítették a modellt.

Az emlékmű eszméjének alapja az architektúra, szobrászat és festészet princípiumainak organikus szintézisére épült, a monumentális építkezés új típusát kellett adnia, egyesítve magában a tiszta művészi formákat a gyakorlati formákkal. Ebből az alaphoz indulva, az emlékmű tervezete három hatalmas űvegépítményt állít be, a központi vertikális és spirális egyesített rendszerével építve. Ezek az építmények egymás fölött vannak és a különböző, harmonikusan összeegyeztetett formák fogják őket össze. Hála a különleges mechanizmusoknak, az építmények mozognak és találkoznak a különböző gyorsaságú mozgásban. Az alsó építmény (A) formájában kubus ad; a saját tengelye körül forogva egy esztendő alatt fordul meg és a törvényhozás céljaira van szánva. Itt történhetnek meg az Internacionále kongresszusai, a nemzetközi szervezetek ülései és más nagyobb törvényhozó gyűlések. A következő építmény (B) formájában piramis, a tengelye körül egy fordulást egy hónap alatt végez és a végrehajtás céljaira van szánva. (Az Internacionále végrehajtóbizottsága, titkársága és más adminisztrációs intézményei számára.) Végül a felső henger (C) egy nap alatt teszi meg a forgást; ez az információs iroda, a nemzetközi proletariátus híreinek, lapjainak, manifesztumainak, brosúráinak stb. központja, itt van a sürgönyfelvevő és a mozgokép terem. A tengely csúcán, legfelül egy gomb van, amelyből a rádióállomás árbocai nyulnak ki az emlékmű felé. Tatlin elgondolása szerint az űvegépítmények légtüres teret adó keletés választással vannak elválasztva, ami lehetővé teszi a belső temperatura megtartását. Az emlékmű egyes részei, az építmények különböző forgássebességéhez alkalmazott, komplikált szerkezetű villamos emelők segítségével összeköttetésben lesznek a földdel és egymással. Ezek a tervezet technikai alapjai.

A szociális forradalom önmagában nem változtatja meg a művészet formáit, de lehetőségeket ad, amelyek lassan megváltoztatják azokat. A monumentális propaganda gondolata nem változtatta meg a szobrászatot és szobrászokat, de megdöntötte a plasztikus megjelenésnek a burzsoá osztályban uralkodó princípiumát. A renaissance plasztikájának tradíciói időszerűeknek mutatkozhattak egészen addig, amíg a kapitalista államnak feudális-burzsoá gyökerei meg nem itogtak. A renaissance elpusztult, de Európa még csak most takarítja el a romjait.

Igaz, a kommunista kormányok belátható ideig a görög-olasz klasszicizmus figurális emlékműveit fogják felhasználni a monumentális propaganda eszközeül, de csak azért, mert ezek a kormányok rájuk lesznek utalva, amint hogy rá vannak utalva a forradalom előtti kor iskoláinak specialistáira. A figurális (görög-olasz) emlékművek kétféle ellentmondásban vannak a mai korrall. Az egyéni hősiességet kultiválják és meghamisítják a történelmet; a hősök (és istenek) szobrai és fejei ellentmondanak a történelem mai értelmezésének. Nagyon egyéni formák ott, ahol a proletárok tízversztes sorai állanak; a legjobb esetben a hős karakterét, érzelmét vagy gondolatait adják — de ki tudja kifejezni a kollektív ezek megélt érzéseit és gondolatait?

Tipus? De a típus konkretizálja, átszervezi és nivellálja a tömegeket. A tömeg gazdagabb, élőbb; sokkal komplikáltabb és sokkal szervezesebb.

De ha típust adnak is — a figurális emlékművek még jobban ellentmondanak a mai szerves megnyilvánulásának a maguk figurájával. Az ilyen emlékművek agitációs ereje valóban kevés az utca zajában, mozgásában és tömegeiben. A gránit alakok, lehet, sokat látnak — de őket nem veszi észre senki. El vannak rejtve a formáikban, amelyek akkor állottak össze, amikor a lovagkor, az öszvértransport és a kő-ágyugolyó virágzott. A csataknak telefon útján való vezetése orra vagja a hősokeket. A városi ember legalább egyszer naponta látja Lassale-t a könyvek címlapján, a lapok fejében a könyvtárakban. Lassale szobra észre nem véve és haszontalan áll ától a pillanattól kezdve, ahogy megtörtént a lefelezése...

Az emlékműnek élnie kell a város szociális életében s a városnak élnie kell benne. Szükségesnek és dinamikusnak kell lennie, hogy időszzerű legyen. Az új kor formáit a művész nem a feudál-burzsoázia renaissanceának tradícióiban találja meg, hanem dolgozva, mint a munkás, a mai plasztika-hármas egységében: az anyagban, a szerkezetben és térben. Az anyaggal, szerkezettel és térrel dolgozva kapta Tatlin a világ monumentális alkotásának új formáját. Itten a III. Internacionále emlékművének formája.

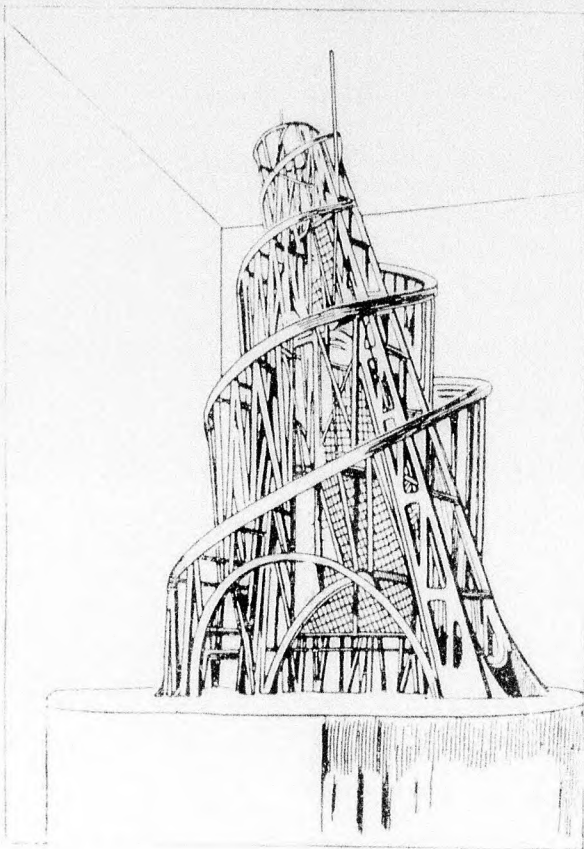
De minden kifejezési formát át lehet vinni a gyakorlatba, mert a gyakorlati forma nem más, mint a forma megjelenésének organizálása. A gyakorlati használatból elvont formák — a mai időkig a művészi formák legnagyobb része — egyszerűen nem organizáltak. És lehet, hogy a művészet igazi lényege az organizálás elve. Az emlékmű a törvényhozó (A építmény) a végrehajtó (B építmény) és hírtér (C) iniciatívájának koncentrációjára van osztva, ami mellett ezeknek tere, összhangban a mai megjelenés princípiumaival a tér legmagasabb rétegeinek kihasználása. Ennek, valamint az anyagnak (űveg) jellemzője a tisztaság és az anyagi vonzódástól felszabadult ideális volta.

Az a művészet, amely az alkotó idealizmus elvonatkozása, különösen az, amely az intuíció tartalmában nyilatkozik meg — a tisztátalan ritmusok művésze.

A ritmusnak mindezüideig nem volt meg a lehetősége kiterjedni a materialis kultura elemeire, mely utóbbiak meghatározzák létezésének fejlődését és feltételeit: és maga a lét — ritmus. A vele való összhangból áramlik az intuíció. A ritmus tisztasága és teljessége meghatározza az önmagátadás fokát és én nem ismerem tisztább és teljesebb ritmust, Tatlin munkáinak ritmusánál. A legnagyobb érzéseket adja a szemnek az anyaghoz való viszonyában és különösen az anyagok összetevődésében meghatározza a ritmikus mozgás határait. Látjuk, hogy a mozgásszakaszok egységes ritmusa, mint alap, hogyan van összerögzítve az űveg és vas tulajdonságaiban. Ahogyan a rezgések száma a mozgás hosszúságában térbeli mértéke a hangnak, az űveg és a vas viszonya mértéke a ritmusnak. Milyen nyers és izzó egyszerűség van ebben a két egyszerű anyagban. Ezek az anyagok a mai művészet elemei. Az összetevődésükből adódó forma oly hatalmas és erőteljes lendület ritmusát adja, hogy az ocean születésének látszik.

A forma megvalósítása a dinamikának olyan felülmúlhatatlan nagyságban való megtestesülése, mint amilyen a sztatika megtestesülése a piramisokban. Ismétljük: — csak a sokmillió proletariátus öntudatának ereje dobhatta a világba ennek az emlékműnek a formáit; izmokban kellene megtestesíteni ezt az erőt, mert nekünk megvan az ideális, élő és klasszikus megjelenésünk a földgömb munkássága nemzetközi szervezetek tiszta és teremő formájában.

Ford. Mucza János

V. Tatlin: űvegtorony (orosz) „Zeit”

